Innst. S. nr. 318

(2000-2001)

Innstilling frå kommunalkomiteen om distrikts- og regionalpolitikken

St.meld. nr. 34 (2000-2001)

Til Stortinget

1. INNLEIING

1.1 Samandrag

Stortingsmeldingen om mål og strategier i distrikts- og regionalpolitikken er en prinsippmelding som legges fram hvert fjerde år. Forrige melding kom våren 1997, St.meld. nr. 31 (1996-1997) Om distrikts- og regionalpolitikken.

Regjeringen ser den samlede regionalpolitikken som en nasjonal innsats for å sikre en balansert befolknings- og næringsutvikling i alle deler av landet. Distriktspolitikken utgjør en ekstrainnsats mot de delene av landet som må gis særskilt oppmerksomhet i forhold til den generelle vekst- og velstandsutviklingen.

Stortingsmeldingen om distrikts- og regionalpolitikken bygger på de temaene som ble fokusert i den distrikts- og regionalpolitiske redegjørelsen som ble lagt fram for Stortinget i mai 2000: Utviklingen av robuste regioner, samspillet mellom by og land og utviklingen av et konkurransedyktig næringsliv - med vekt på nyskaping og kompetanseutvikling og fornyelse av offentlig sektor - der en helhetlig og samordnet offentlig politikk står i fokus.

Det er i lys av disse ambisjonene og den regionale utviklingen i Norge at målsettingen om å opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret og ha likeverdige levekår i hele landet skal forstås.

Denne stortingsmeldingen vil ikke omhandle utfordringer og muligheter i storbyområder. Disse problemstillingene blir omtalt i stortingsmeldingen om Langtidsprogrammet.

Meldingen må sees i sammenheng med stortingsmeldingene om SND, Langtidsprogrammet og oppgavefordelingen og organiseringen av det regionale nivået.

I forbindelse med meldingsarbeidet er det sendt ut på bred høring et diskusjonsnotat med senere tilleggsnotat til ulike myndigheter og organisasjoner. Det har blitt arrangert flere åpne meldingsseminarer der ulike temaer har vært diskutert. Det er også gjennomført landsdelsvise møter for å få innspill fra det regionale nivået på den politikken som nå fremmes. Mange nyttige innspill er kommet i forbindelse med disse prosessene.

Samlet innebærer Regjeringens opplegg et skifte både i organisering, fokus og tiltak:

– fra enkeltsteder til regioner
– fra enkelttiltak til samlet behov
– fra enkeltbedrifter til bedrifters utviklingsmiljøer
– fra eneansvar til felles innsats for den regionale utvikling
– fra sektorinnsats til samordnet innsats
– fra sentralt regelverk til større regional frihet

For Regjeringen er målet med denne fornyelsen å gjøre distrikts- og regionalpolitikken mer helhetlig, offensiv og realistisk.

1.2 Komiteens merknader

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet slutter seg til Regjeringens forslag om å føre en helhetlig, realistisk og offensiv politikk. Disse medlemmene vil peke på viktigheten av å satse på robuste samfunn som kan møte befolkningens og næringslivets nye behov. For å nå dette er det nødvendig å bidra til styrking av arbeids-, bo- og serviceregioner og regionale verdiskapingsmiljøer. Disse utfordringene krever felles innsats fra et bredt sammensatt regionalt partnerskap. Disse medlemmene vil samtidig understreke nødvendigheten av å ha en særskilt innsats rettet mot utfordringene i småsamfunn med stor nedgang i folketall, og stor avstand til sentre.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti vil peke på at samspillet mellom byer, distrikter og regioner er viktig for en god utvikling av samfunnet. Disse medlemmer mener det er viktig å opprettholde bosettingen i distriktene ved blant annet

å legge til rette for arbeidsplasser og et likeverdig tjenestetilbud i hele landet.

Disse medlemmer mener målet for distriktspolitikken er å sikre levedyktige og allsidige bygder over hele landet.

Disse medlemmer vil vise til at mange distriktskommuner opplever nedgang i folketallet, samtidig som en rekke byer og tettsteder opplever sterk tilflytting. Disse medlemmer vil peke på at folks valg av bosted avhenger av tilhørighet, mulighet for arbeid, fritids- og tjenestetilbud. Disse medlemmer vil derfor understreke viktigheten av å legge til rette for interessante jobbmuligheter for flest mulig i nærheten av de stedene de ønsker å bo. Ikke minst er det en utfordring å kunne tilrettelegge arbeidsplasser for unge og for kvinner. Disse medlemmer vil peke på at fjernarbeid er en interessant arbeidsform i distriktene. Disse medlemmer vil understreke at arbeidsmarkedspolitikken skal være distriktsvennlig.

Disse medlemmer vil peke på at kultur og velferdstilbudet har fått økt betydning for folks valg av bosted. Disse medlemmer mener at spredt bosetting og bruk av naturressurser i fritids- og næringssammenheng gir distriktene økt attraktivitet.

Disse medlemmer mener det er viktig å fokusere på de positive levekårene som distriktskommunene kan gi.

Disse medlemmer ser det som viktig at staten fører en bevisst lokaliseringspolitikk slik at staten sprer arbeidsplasser, flytter institusjoner og legger bedre til rette for fjernarbeid. Disse medlemmer vil videreutvikle næringslivet i hele landet med utgangspunkt i de ulike landsdelenes naturgitte forutsetninger, avansert teknologi og dyktige folk. Disse medlemmer vil peke på at dagens regelverk for de distriktspolitiske virkemidlene er mange og svært detaljert. Disse medlemmer ser det som viktig at man forenkler regelverket og samler virkemidler.

Disse medlemmer mener det må legges til rette for den digitale allemannsretten Det betyr at alle husstander og all offentlig og privat virksomhet skal ha tilgang til høyhastighet til mest mulig lik pris over hele landet. Disse medlemmer vil understreke betydningen av en rask gjennomgang av hvilke deler av landet som vil bli dekket gjennom markedsmekanismene og hvilke deler av landet hvor det er nødvendig med offentlig innsats for å sikre dekning.

Disse medlemmer vil understreke at god samferdselsinfrastruktur både innen veg-, jernbane-, luftfarts- og sjøtransporten er grunnleggende for både næringsliv og bosetting i distriktene. Disse medlemmer vil peke på at distrikts-Norge er base for Norges eksportinntekter fra naturgitte ressurser. For å forvalte disse verdiene på en best mulig samfunnsøkonomisk måte er distriktene avhengig både av at folk finner det attraktivt å bo der og av at det satses på infrastruktur som sikrer effektiv transport fram til markedene.

Disse medlemmer vil også undestreke at store deler av distrikts-Norge ikke er en utgiftspost, men har større verdiskaping og overføringer til storsamfunnet enn det de får tilbake. "Subsidiene" går ikke ensidig til distriktene, men faktisk også fra distriktene til sentrale strøk.

Komiteens medlemmer fra Høyre vil vise til at Høyre har en annen distriktspolitikk enn Regjeringen. Regjeringen fortsetter en distriktspolitikk med sterk vektlegging av selektiv næringsstøtte og støtteprogrammer i offentlig regi. Erfaringene viser at dette ikke er tiltak som fører til at de distriktspolitiske målsetningene blir oppnådd. Skal en oppnå en positiv utvikling innen bosetting og sysselsetting må en vektlegge andre tiltak innen distriktspolitikken.

Høyre prioriterer i sin distriktspolitikk økte bevilgninger til veiinvesteringer, mer ressurser til forskning og utdanning, og bedre rammevilkårene for små og mellomstore bedrifter. Høyres satsinger på disse områdene finansieres ved å redusere bevilgningene til direkte subsidier til utvalgte bedrifter, næringer og geografiske områder. Et lønnsomt næringsliv er fundamentet for all annen samfunnsaktivitet, det gjelder ikke minst i distriktene. Dette er den eneste oppskriften for å oppnå et levedyktig og mangfoldig Distrikts-Norge.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet ser det ikke som et mål i seg selv for enhver pris å opprettholde bosettingen i perifere strøk av landet. Mobiliteten i befolkningen innenfor en nasjonalstats grenser er snarere en styrke for landet enn et problem slik det ofte feilaktig fremstilles.

Disse medlemmer mener den norske bosettingsstrukturen vil være en naturlig konsekvens av individets frie valg til å velge arbeid og bosted eller etablere næringsvirksomhet hvor som helst man vil i hele landet.

Disse medlemmer mener den særnorske distriktspolitikken er mislykket når man ser på resultatene i forhold til den betydelige økonomiske innsatsen. Flyttestrømmen fra norske distrikter er fortsatt stor og følger trendene i andre land som bruker langt mindre økonomiske ressurser på å opprettholde en perifer bosettingsstruktur.

Disse medlemmer viser til at Norge er blant de land i verden som bruker desidert mest økonomiske overføringer på distriktspolitikken uten at man har oppnådd positive resultater som står i stil til den økonomiske innsatsen.

Disse medlemmer mener derfor norsk distriktspolitikk er ineffektiv, lite hensiktsmessig, for ressurskrevende og representerer en ufornuftig bruk både av menneskelige og økonomiske ressurser.

Medlemen i komiteen frå Senterpartiet viser til at Senterpartiet står for spreiing av makt, kapital og busetting og arbeider for gode lokalsamfunn, både i by og bygd. Denne medlemen vil at jorda,

skogen, havet, vasskrafta, olje- og gassressursane framleis skal danna grunnlaget for utvikling av arbeidsplassar og busetjing i heile landet. Denne medlemen meiner reiseliv, skipsfart og kommunikasjonsteknologi er døme på næringar som kan utnyttast endå meir til beste for ei betre fordeling av arbeid mellom by og land. Betre balanse mellom distrikt og sentrale område er viktig både for å sikre ei berekraftig utvikling, redusere pressproblema i storbyane og gi distrikta ny vekst.

Denne medlemen viser til at dei rike naturressursane i generasjonar har utgjort grunnlaget for kor folk har busett seg. Berre gjennom samarbeid mellom bygda og byen, på tvers av næringar og yrkesgrupper, kan vi sikre effektiv produksjon, berekraftig og allsidig utnytting av naturgrunnlaget, trygge oppvekstmiljø og eit utfordrande arbeids- og kulturliv i tida som kjem. Eit aktivt samspel mellom bygd og by er og viktig for at flest mogleg kan finne avkopling, glede og nye krefter i nærleik til natur og kultur.

Denne medlemen meiner at dersom ein ikkje set i verk ei kraftig regionalpolitisk mobilisering med forsterka verkemidlar, vil den utviklinga vi ser i dag føre til ei enda større opphoping av etableringar og arbeidsplassar i sentrale område. Dette vil gje pressproblem i form av eit trafikkbelasta miljø, press på grønt- og fritidsareala og skyhøge budstadprisar. Ein politikk for desentralisering vil vere med på å sikre eit godt miljø og gode levevilkår også i dei store byane.

Denne medlemen vil gi folk og lokalsamfunn større råderett over det lokale ressursgrunnlaget, sjølve føresetnaden for ein stor del av verdiskapinga her i landet. Den statlege politikken må medverke til å sikre lokal kontroll, og samstundes syte for nødvendig omfordeling og grunntryggleik i alle innbyggjarane. Eit økonomisk system basert på fri flyt av kapital er ikkje vegen å gå for den som vil gi folk høve til framleis å ta heile landet i bruk.

Eit breitt, folkeleg engasjement og evne til å løfte i flokk er sentrale kjenneteikn ved gode lokalsamfunn. Kommunestrukturen, med mange små einingar, er eit av dei sterkaste verkemidlane vi har til å sikre desentralisert produksjon og eit tilhøyrande godt tenestetilbod. Også på fylkesnivå må folkestyret styrkjast.

Denne medlemen vil understreke behovet for samsvar mellom oppgåver og midlar i kommunesektoren som grunnlag for gode og velfungerende velferdstilbod både i pressområda og i distriktskommunane.

Denne medlemen meiner elles Noreg må ha handlefridom til å føre ein aktiv distriktspolitikk. Så lenge EØS-avtalen gjeld, må Noreg bruke vetoretten mot EU-direktiv som hindrar oss i å nå distriktspolitiske mål. Senterpartiet vil vidareføre og utvikle ei differensiert arbeidsgivaravgift som eit avgjerande viktig distriktspolitisk verkemiddel.

Denne medlemen har merka seg Regjeringa sin strategi om robuste regionar. Denne medlemen er samd i at regionane må styrkjast, men er usamd med Regjeringa i at det skal skje på bekostning av dei mindre kommunane.

Denne medlemen vil peike på forslag og merknader i denne innstillinga som viser langt større tillit til og tru på distrikta:

- Det er nødvendig med ei vriding av dei statlege investeringane for å sikre andre område enn det sentrale Austlandsområdet.
- Avstandskostnadene for næringslivet i distrikta skal analyserast og reduserast.
- Ein plan for utflytting av statlege arbeidsoppgåver vil gi gevinst både for staten og mange distriktskommunar.
- Breiband til same kostnad i heile landet gir nye høve til større spreiing av kompetanse og varierte arbeidsplassar.
- Ein eigen pott på statsbudsjettet til breiband dit marknaden ikkje når, er å vise i praksis tilrettelegging av likeverdige tilbod.
- Eit ungdommens SND, utflytting av studieplassar og større satsing på desentraliserte utdanningstilbod er å ta ungdom og kvinner på alvor som målgrupper.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil påpeke at Sosialistisk Venstreparti mener folk må få velge hvor de vil bo, og det er et samfunnsansvar å gjøre det mulig.

De store ulikhetene i levekår går ikke mellom by og land- de går mellom fattig og rik både i bygd og by. Folk flytter ikke fra bygda fordi det er dårligere levekår der. De flytter fordi de hver dag får tusen signaler om at framtida finnes et annet sted og at der går alt så meget bedre. Distriktspolitikken handler om å gi like gode utviklingsvilkår og framtidsmuligheter for hele landet.

Dette medlem mener distriktspolitiske hensyn må inn i vurderingen av alle saker. Dess mer markedsstyring, dess mer sentralisering blir det. Med mer markedsstyring får folk færre valg, og mindre valgfrihet i hvor de kan bo. Dess mindre distriktshensyn som legges inn i generell økonomisk politikk, i finanspolitikken og i sektorpolitikken - jo vanskeligere og dyrere blir det å reparere skadene gjennom spesielle distriktspolitiske tiltak.

Dette medlem mener at egne distriktspolitiske virkemidler rettet både mot personer, næringer og geografiske områder må settes inn. Sosialistisk Venstreparti mener at det svært detaljerte regelverket og de mange ulike ordningene gjør arbeidet byråkratisk og regelorientert framfor målrettet.

Dette medlem vil vise til at Sosialistisk Venstrepartis utdanningssatsing vil være det viktigste og riktigste bidraget til å utvikle hele Norge. I områder som trenger utviklingsimpulser vil utdanning og kompetanseheving være av avgjørende betydning. Teknologisatsing som gjør det mulig å få desentralisert opplærings- og utdanningstilbud blir svært viktig. Lik tilgang og

pris på digital motorveg i hele landet vil være en forutsetning for utdanning og bedriftsetablering i distriktene.

Dette medlem vil spesielt vise til at det er menneskene som er den viktigste ressursen, også i distriktene. Derfor er det helt avgjørende at arbeidsmarkedspolitikken ikke tapper distriktene for folk, men arbeider etter retningslinjer som tar hensyn til, og virker i samme retning som de distriktspolitiske virkemidlene. Det blir av avgjørende betydning at det blir satt fart på arbeidet med å etablere servicekontorer og at statlige etater blir pålagt å bidra aktivt til dette.

Dette medlem vil påpeke at kommuneøkonomi og redusert arbeidsgiveravgift er bærebjelkene i norsk distriktspolitikk. En svekket kommuneøkonomi river grunnlaget vekk for annen satsing. Gode offentlige tjenester er en forutsetning for å få til ny næringsetablering. Desentralisering av makt og reell utflytting av beslutninger er nødvendig for å få dette til. Samordning på statlig nivå vil aldri gi nok rom for lokale valg og tilpasninger.

Dette medlem vil vise til sine merknader i budsjettinnstillingene og til forslag i forbindelse med de distriktspolitiske redegjørelsene om å øke rammene for SND, desentralisere deler av administrasjonen i SND og desentralisere myndighet til fylker og kommuner på områder som arbeidsmarked, samferdsel og næringsutvikling.

Dette medlem vil vise til sine tidligere forslag angående kap. 2425 post 51 om å overføre disse SND fondsmidlene i sin helhet til fylkeskommunene. Hensikten er å samle og styrke virkemidlene som legges bak de lokale prioriteringene. Dette medlem mener at flest mulig av de distriktspolitiske virkemidlene må legges som helhetlige bevilgningsrammer som kommuner og fylkeskommuner kan disponere mye friere enn i dag, ut fra lokalt vedtatte planer og behov. Begrensingen mot bruk av distriktspolitiske bevilgninger til kommunale og fylkeskommunale kjerneoppgaver må fjernes.

Dette medlem vil derfor fremme følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge fram forslag om at hoveddelen av de distriktspolitiske virkemidlene legges inn i bevilgningsrammer som i sin helhet disponeres av kommuner og fylkeskommuner etter vedtatte planer og lokale behov."

2. DET REGIONALE NORGE ER I KONTINUERLEG ENDRING

2.1 Samandrag

Selv om alle fylkene i et 50 års perspektiv har hatt befolkningsvekst, har den langsiktige utviklingen i nærings- og bosettingsmønsteret i all hovedsak gått i sentraliserende retning. Byer og tettsteder har hatt den største befolkningsveksten. Det er det sentrale Østlandsområdet og Sørvestlandet som har hatt den sterkeste befolkningsveksten de siste tjue årene. Regionale sentre og landsdelssentre har bidratt til å demme opp for sentraliseringen mot Osloregionen.

Vi står i dag overfor en ny situasjon som vil få konsekvenser for den videre befolkningsutvikling. En stadig større andel av befolkningen vokser opp i sentrale strøk. Befolkningsframskrivningene tyder på at opp mot halvparten av kommunene kommer til å få en nedgang i folketallet de nærmeste 10 årene. Mange perifere kommuner kommer til å få nedgang i folketallet selv uten netto utflytting på grunn av færre barnefødsler og små ungdomskull. For de fleste av disse vil imidlertid nedgangen være moderat.

Erfaringer, slik de blant annet kommer til uttrykk i landsdelsanalyser og i undersøkelser fra andre land, viser at de regioner og distrikter som har fått til en balansert utvikling med hensyn til befolkning, næringsliv og velferd, er kjennetegnet ved at høyt utdannet arbeidskraft, universiteter, høyskoler og forskningsinstitusjoner er integrert i regionen. I tillegg er det et allsidig næringsliv, gode og sammenhengende kommunikasjoner og et velfungerende privat og offentlig tjenestetilbud. Men også betydningen av "mykere" rammevilkår, som rikt kulturliv, klar regional identitet og levende organisasjons- og foreningsliv, er trukket fram. Slike mangfoldige regioner blir attraktive bosettingsalternativer for både kvinner og menn i ulike faser av livet. Samtidig ser vi også at enkelte regioner som har satset på særlige vekstområder i økonomien (reiseliv og havbruk), har vokst selv om de mangler en god del av de forutsetningene som er nevnt ovenfor.

Selv om tilgangen på arbeidsplasser fortsatt har størst betydning for hvor folk velger å bo, blir bostedsønskene i større grad enn før påvirket av det totale tilbudet av tjenester, fritidstilbud, bosted og arbeidsplasser. Mange bedrifter i mer perifere strøk har problemer med å rekruttere kompetent arbeidskraft, mens det samtidig er mangel på arbeidsplasser for personer med høyere utdanning. Valg av bosted vil variere ut fra både kjønn og den fasen i livet menneskene er i. Flyttetapene i distriktene er høyere for personer med høyere utdanning enn for andre grupper. Undersøkelser viser at mange ønsker å bo i mellomstore byer og tettsteder. I etableringsfasen er det tendenser til at områder utenfor de største byene er mer attraktive.

Det har vært sysselsettingsvekst i hele landet på 1990-tallet. Veksten har likevel vært høyest i sentrale strøk og særlig innenfor privat sektor. Primærnæringene har hatt nedgang i stort sett alle deler av landet. Andelen sysselsatte i primærnæringene varierer betydelig mellom ulike kommunegrupper. Andelen er størst i de mest perifere kommunene. Utviklingen innenfor offentlig sektor ser ut til å være jevnere fordelt enn for de andre næringene. Siden offentlig sektor sysselsetter flest kvinner, har den regionale fordelingen av arbeidsplasser innenfor denne sektoren stor betydning for hvor kvinner velger å bo. Kvinner med

høyere utdanning velger ofte å bosette seg i mindre sentrale strøk enn menn med høyere utdanning, fordi mange kvinner blir rekruttert til offentlig sektor.

Tyngdepunktet i regionale arbeidsmarkeder beveger seg inn mot større sentre. Behovet for nyskaping og entreprenørskap er stort for å sikre det økonomiske grunnlaget for velferd, sysselsetting og bosettingsmønsteret framover. Utvikling og etablering av konkurransedyktige og nyskapende bedrifter er avhengig av tilgangen på entreprenørskap, et velfungerende samspill med omgivelsene og et godt tjenestetilbud. Nærhet mellom bedrifter og leverandører og/eller kunnskapsinstitusjoner, er viktige faktorer når vi skal forklare nyskaping, kommersialisering og utvikling av entreprenørskapskulturer både i bedrifter og i regioner.

Levekårsundersøkelser viser at flertallet av landets befolkning har gode levekår, og at utviklingen har vært positiv i 1980- og 1990-årene. De mest perifere områdene av landet kommer dårligst ut når det gjelder utdanning, inntekt og formue, men best ut på områdene boligsituasjon, forurensning, tjenestetilbud og sosialt nettverk. I de større byene finner vi både de beste og de dårligste levekårene i landet. I en årlig levekårsundersøkelse utført av Statistisk sentralbyrå ligger ni av de ti kommunene som kommer dårligst ut, i Nord-Norge. Kommuner på Vestlandet har de beste levekårene.

2.2 Merknader frå komiteen

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, sluttar seg til at hovudmåla i distrikts- og regionalpolitikken skal ligge fast, og at målsetjinga er å oppretthalde hovudtrekka i busetnadsmønsteret og ha likeverdige levekår i heile landet.

Fleirtalet seier seg samd i Regjeringa si omtale av hovudutfordringane for å sikre framtida i distrikta.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at tunge trendar peikar mot at sentraliseringa vil halde fram, og at det difor er naudsynt med ei ekstraordinær satsing for å nå hovudmåla i distrikts- og regionalpolitikken i komande periode.

Desse medlemene saknar dei heilskaplege tiltaka som må til for å snu trendane i ei lei som kan sikre busetnad og næringsliv i distrikta.

Desse medlemene viser til at Regjeringa legg opp til ei forskyving av tyngdepunkt i retning mindre vekt på distriktskommunane, gjennom fleire stortingsmeldingar som vert handsama i Stortinget våren 2001.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil vise til at meldinga på god måte skisserer virkemidler i distriktspolitikken.

Disse medlemmer viser også til St.meld. nr. 31 (2000-2001) hvor Regjeringen legger opp til en politikk for sterke regioner som virkemiddel mot økt sentralisering.

Disse medlemmer viser til at Regjeringen legger opp til at det i den neste fireårsperioden gjennomføres en egen småsamfunnssatsing mot områder med stor nedgang i folketall, og stor avstand til sentre. Disse medlemmer slutter seg til denne satsningen.

Fleirtalet i komiteen, medlemane frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, er einig i at fokus skal flyttast frå sentral styring til større regionalt ansvar for politikkutforming og regional utvikling. Utforminga av offentlege styringssystem og verkemiddelbruk må som ei følgje av dette utviklast i forhold til lokale og regionale utfordringar.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil understreke at om det regionale nivået skal tilførast større ansvar må dette følgjast opp gjennom auka midlar og ei nedbygging av den sentrale statsforvaltinga.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, legg til grunn at ein må opne for å utvikle eit større regionalt rom for utviklingsprosessar. Fylkesplanane og dei 4-årige regionale utviklingsprogramma må saman med ein overordna statleg politikk leggje grunnlaget for operasjonalisering av auka regionalt ansvar. Det er avgjerande at statlege styringssignal vert betre samordna, samstundes som fylkeskommunane vert gitt eit større koordineringsansvar. *Fleirtalet* viser til merknad under kap. 5.2.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet er langt på vei enig i den faktabeskrivelsen Regjeringen gir i forhold til de utfordringene Distrikts-Norge står overfor. Derimot er de virkemidlene som Regjeringen vil satste på, som regionale utviklingsplaner, ikke egnet til å løse de utfordringene som distriktene står overfor.

Også i distriktene skjer det betydelige endringer i bosettingsmønsteret. Endringer i næringsstruktur og utbygging av samferdselstiltak er viktige drivere av denne utviklingen. Det er viktig at politikken spiller med og utnytter disse trendene slik at de kan bidra til vekst i distriktene og skape gode bo- og arbeidsregioner. Da er ikke satsing på offentlig næringsstøtte og tiltakspakker det som skal til, men satsing på infrastruktur og en generell bedring av bedriftenes rammevilkår gjennom blant annet en reduksjon av skatte- og avgiftsnivået.

3. UTVIKLING AV ROBUSTE SAMFUNN

3.1 Hovudmåla i distrikts- og regionalpolitikken ligg fast

3.1.1 Samandrag

Målsettingen er å opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret og ha likeverdige levekår i hele landet. Den praktiske oppfølgingen av disse målene må forstås i lys av regionale utviklingstrekk. Tilgang på arbeidsplasser er fortsatt den viktigste forutsetningen for bosettingen. Utviklingen de siste årene har imidlertid vist at folk i større grad enn før bosetter seg mer i tettbygde strøk, det vil si at befolkningskonsentrasjonen forsterkes. Bostedsønskene påvirkes også mer enn tidligere av det samlede bolig-, tjeneste-, fritids- og arbeidsplasstilbud.

Den vedvarende og tiltakende konsentrasjonen av befolkning og virksomheter i Oslofjord-området er det mest framtredende problemet i arbeidet med å skape en balansert regional utvikling. Med utgangspunkt i folks boønsker og utviklingsbetingelser for næringslivet, skal denne utfordringen møtes ved å styrke utviklingen i sammenhengende arbeidsmarkeds-, bo- og serviceområder utenfor de største byene. Dette kan innebære at en viss konsentrasjon av næringsliv og befolkning til tettsteder, regionsentre og kommunesentre må aksepteres. Videre kan det bety at regionnivået i betydningen større felles arbeidsmarkeds-, bo- og serviceområder er det realistiske nivået for å opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret. Men det innebærer også en klar forpliktelse til å ta på alvor situasjonen for de kommunene og lokalsamfunnene, såkalte småsamfunn, som ikke inngår i større arbeidsmarkeds-, bo- og serviceområder.

I tillegg vil det være nødvendig med et ekstra fokus på særskilte områdeutfordringer. Disse er blant annet knyttet til Nord-Troms, Finnmark og de særskilte omstillingsområdene. Spesielt i de samiske områdene må fornyelse og omstilling av næringslivet fortsette for å fremme utviklingen av samiske bygder, samisk språk og kultur, der det også blir tatt økologiske hensyn.

3.1.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til at mobiliteten har auka kraftig dei siste åra. Dette skaper til dels store endringar i busetnadsmønsteret. Mobilitet i befolkinga er positivt så lenge det skjer frivillig. Det bidreg til nye impulsar og erfaringar både for den enkelte og samfunnet. Komiteen vil leggje vekt på at den enkelte skal ha full valfridom i høve til bustad. Undersøkinga ovanfor viser og at ein sentral faktor til at folk flytter er manglande tilgang på arbeidsplassar. Dette understrekar at det må det førast ein politikk som gjer det attraktivt for innbyggjarane å busetje seg i distrikta.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, sluttar seg til at hovudmålet i distriktspolitikken er å oppretthalde busetnadsmønsteret og utvikle likeverdige levekår i heile landet. Det inneber å ta heile landet i bruk og utvikle ein politikk som kan motvirke sentraliseringa. Fleirtalet viser til at ei undersøking om bustadpreferansar som blei utført av MMI for Landbruksdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet hausten 1999, viste at 50 pst. av befolkinga heilt sikkert eller kanskje kunne tenkje seg å busetje seg i distrikta.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Sosialistisk Venstreparti, mener det er viktig og riktig å legge til rette for bosetting i hele landet for å sikre et størst mulig mangfold og reelle valgmuligheter. Dette oppnås best ved å stimulere de lokale og regionale sentra. Det offentlige må respektere befolkningens valg og tilpasse politikken til de endringer vi ser i befolkningsstrukturen og folks ønsker. Dette vil være et viktig bidrag til å realisere overordnede mål om reell individuell valgfrihet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener at Regjeringens opplegg for nye grep er det realistiske i forhold til utfordringene i distrikts- og regionalpolitikken. Det er viktig å legge til rette for robuste samfunn som er omstillingsdyktige i forhold til framtidig utvikling. Gjennom å tilføre regionalt og lokalt nivå mer makt og myndighet vil disse aktørene stimuleres til å ta enda større ansvar for egen utvikling og foreta de nødvendig valg og prioriteringer ut fra lokale og regionale behov og utfordringer.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti meiner det trengst ei kraftig og langsiktig omlegging på mange politikkområde for å balansere flyttestraumen, ei omlegging som må gå over tid. Ei slik omlegging vil gje positive gevinstar, også samfunnsøkonomisk. Ein vil unngå pressproblem i byar og tettstader, miljøproblema kan reduserast og naturressursane kan utnyttast på ein betre måte.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener den formulerte hovedmålsettingen for norsk distriktspolitikk ikke er forankret i virkeligheten. Konservering av den bestående bosettingsstrukturen og opprettholdelse av folketallet i enhver bygd og småsted er en urealistisk målsetting over tid.

Disse medlemmer mener ambisiøse distriktspolitiske målsettinger basert på store økonomiske støtteoverføringer via landbruket, inntektssystemet og skattepolitikken blir for kostbar å opprettholde i det lange løp.

Disse medlemmer vil føre en distriktspolitikk på distriktenes egne premisser. Distriktene må få slippe å stå på krykker og få beholde mer av den verdiskapning som skjer i distriktene.

Disse medlemmer mener det er en forutsetning at bygdene må åpnes opp for nye innflyttere og gjøres mer attraktive blant annet ved at odels- og konsesjonslovene oppheves slik at vi får fri etablering og omsetning av alle landbrukseiendommer. Dette ville bidra til å øke interessen for bygde-Norge radikalt og medføre en kapitaltilførsel som ville generere en positiv utvikling.

Disse medlemmer viser til at Norge er et langstrakt land rent geografisk, noe som medfører betydelige avstandsulemper for næringsvirksomhet og bosetting.

Disse medlemmer mener det er direkte distriktsfiendtlig at disse naturgitte avstandsulempene forsterkeres maksimalt av det politiske flertall som har pålagt det norske folk verdenes høyeste avgifter på transport.

Disse medlemmer vil gjøre det langt lettere økonomisk sett å bo på bygdene ved en generell senking av skatter og avgifter samt en vesentlig reduksjon i bil- og drivstoffavgifter.

Disse medlemmer vil samtidig øke investeringen til et bedre veinett over hele landet. En optimal infrastruktur, først og fremst langt bedre veier er et meget godt distriktspolitisk virkemiddel. Økte bevilgninger til veiformål er derfor av vital betydning for å redusere avstandsulempene og øke fremkommeligheten i Norge.

3.2 Robuste samfunn

3.2.1 Samandrag

Distrikts- og regionalpolitikken må mer enn før ta utgangspunkt i situasjonen i hele landet og klarlegge mulighetene de ulike deler av landet har for å møte befolkningens og næringslivets nye behov. Dette krever en bred tilnærming i politikken, der utvikling av næringsmiljø og tilbudet av offentlige og private tjenester, fritidstilbud, bosted og arbeidsplasser, blir det sentrale. Innsats for å utvikle robuste samfunn blir viktigere enn innsats mot enkeltsteder og enkeltbedrifter. Derfor vil langsiktighet og koordinert innsats, med et bredt spekter av virkemidler, være nødvendig for å lykkes i distrikts- og regionalpolitikken. Dette er hovedfundamentet i den distrikts- og regionalpolitikken Regjeringen trekker opp i denne meldingen.

Robuste samfunn er samfunn som har

– et likeverdig og stabilt velferdstilbud,
– et konkurransedyktig, lønnsomt og omstillingsdyktig næringsliv,
– god tilgang på kompetanse, og
– varierte arbeidsmarkeds-, bolig- og servicetilbud.

Robuste samfunn er omstillingsdyktige i forhold til framtidig utvikling, enten det dreier seg om endringer i næringslivs- og bedriftsstrukturer eller nye krav til service, transport, kommunikasjoner, kompetanse og velferdstilbud som befolkningen og næringslivet stiller.

Utviklingen av slike samfunn er en forutsetning for å få til en god og balansert næringsmessig og befolkningsmessig utvikling i hele landet uten større press- eller avfolkningsproblemer.

3.2.2 Merknader frå komiteen

Komiteen viser til at Regjeringa legg opp til at distrikts- og regionalpolitikken i framtida bør bli ein politikk for å utvikle meir robuste samfunn i alle deler av landet. Robuste samfunn er, etter Regjeringa sin definisjon, område som er omstillingsdyktige i høve til framtidig utvikling. Ein ser føre seg større samanhengande arbeidsmarknad-, bu- og serviceregionar.

Komiteen har merka seg at meldinga påpeikar at ein fjerdedel av befolkinga bur i kommunar med relativt små arbeidsmarknader og sentra som ofte er dei minst robuste. Fordeling av busetnad i dag vil slik vere ei utfordring i høve Regjeringa sine ambisjonar. Meir robuste og omstillingsdyktige samfunn i alle deler av landet føreset betre kommunikasjonar rundt sentra med sysselsetjingstilbod.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, legg vekt på at lokalsamfunna utgjer kjernen i distrikts-Norge. Ein god distriktspolitikk vil difor vere ein politikk som utviklar robuste og gode lokalsamfunn. Ein viktig føresetnad for dette er ei optimal desentralisering av det offentlege tenestetilbodet. Kort avstand til basistenestene er viktig for innbyggjarane sitt velvære og tryggleik.

Desse medlemene er samd i at det er behov for sterke regionsentra, men vil streke under at ressursar for å utvikle desse ikkje må medføre senka ambisjonar for øvrige kommunar.

Desse medlemene meiner det er eit klart behov for eit sterkare engasjement for dei mest vanskeligstilte kommunane.

Desse medlemene viser til at verkemidlane, for å nå dei overordna måla, både skal nyttast til å utvikle robuste samfunn gjennom utvikling av felles arbeids-, marknads-, bu- og serviceregionar og spesiell innsats for å utvikle perifere småsamfunn og motverke sterk befolkningsnedgang.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil vise til at meldinga legger opp til en ny innretning på politikken og at ny politikk ikke nødvendigvis bare krever økte bevilgninger. Disse medlemmer peker på at Regjeringen legger opp til en realistisk politikk ved å legge opp til at midlene/overføringene skal benyttes på en bedre måte. En rettferdig fordeling må ha høy fokus.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti peiker på at Regjeringa samtidig meinar det ikkje skal setjast inn auka løyvingar. Desse medlemene vil peike på at det verkar sjølvmotsei-

ande på den eine sida å satse på desse strategiane og på den andre sida ikkje varsle auka midlar.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti og Senterpartiet vil leggje vekt på vidareføring av desentralisering innan høgare utdanning og forsking. Her ligg det framleis eit stort potensial. Studieplassa må flyttast ut av osloområdet, forskingsmidlar og oppdrag fordelast langt betre. Til dømes vert det løyvd ca. 6 mrd. kroner årleg i statleg støtte til forsking i næringslivet i Oslo/Akershus. Statens tilsvarande støtte til næringslivet i Nord-Norge er tilnærma null. Til samanlikning er SND sitt samla engasjement i Nordland ca. 300 mill. kroner per år. Dette representerer ein kraftig stimulans til sentrumsnæringslivet utan at næringslivet i distrikta får tilsvarande muligheiter.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ber Regjeringa leggje til rette for at meir av midlane til høgare utdanning og forsking vert fordelt slik at dei i større grad kjem distrikta til gode enn i dag.

Desse medlemene vil også visa til behovet for ei vridning av dei statlege investeringane. Om lag 69 pst.av samferdselsinvesteringane gjekk i tiårsperioden 1988-1998 til Oslo og ein køyreavstand på 45 min. ut frå Oslo. Desse medlemene meiner distrikta er avhengige av at infrastrukturen er så god at bedrifter kan etablera seg og reknar med at transporttilhøve til marknadene kan føregå effektivt.

Komiteen vil vise til at det lenge har vært en klar trend over hele landet at innbyggerne flytter fra spredtbygde strøk til regionale sentra eller byer. I dag bor 3/4 av befolkningen i byer eller tettsteder.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Høyre, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at det stadig er flere som aktivt velger å bo i byer på grunn av de tilbud, eller kombinasjoner av tilbud, som bare er mulig der mange mennesker er samlet. Årsakene til denne utviklingen er sammensatt. Familie- og livssituasjon, kombinert med mulighetene for arbeid, er viktige faktorer. Utviklingen er drevet av ønsker om en livsstil preget av valgfrihet, mangfoldige arbeids- og utdanningsmuligheter, variert kulturtilbud og større variasjon i livsstil, familieorganisering, fritids- og rekreasjonsmuligheter. Dette stiller igjen nye krav til offentlige tilbud og offentlig regulering, slik at befolkningens ønsker om fleksibilitet gjenspeiles.

Flertallet vil påpeke at denne utviklingen er ikke isolert til de største byene, men finner sted over hele landet i regionale sentra, lokale tettsteder og forstedene til de største byene. Gjennom nye kommunikasjonsmuligheter og bedret samferdsel er landet blitt knyttet tettere sammen, samtidig som impulser fra omverdenen når ut til alle. Mange av de samme behov og trender gjør seg gjeldende over hele landet, og stiller nye krav til politikken.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet mener forutsetningen for å skape robuste deler av landet (regioner) forutsetter at det føres en nasjonal næringspolitikk som gir norske bedrifter økt konkurransedyktighet. Etablering av et verdiskapende og variert næringsliv som gir produktive og lønnsomme arbeidsplasser er det beste grunnlag for bosetting. Å skape lønnsomme arbeidsplasser er det mest avgjørende kriterium for å utvikle robuste regioner.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det er galt at desentralisering av offentlige arbeidsplasser bør være en distriktspolitisk strategi. Overetablering av kommunale stillinger i en del distriktskommuner er en feil strategi i bosettingsøyemed i en tid da landet mangler arbeidskraft innenfor privat sektor.

Disse medlemmer mener det er verdiskapende privat næringsvirksomhet som må være grunnlaget for jobbskaping i distriktene og ikke desentraliserte av byråkratiske stillinger og overtallighet av kommunalt ansatte.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil peke på det store ansvaret både sentrumsregjeringen, Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet har for manglende satsing på utdanning og forskning og for at sentraliseringsmagneten IT-Fornebu ble etablert. Verken god vilje og distriktspolitiske besvergelser kan fullt ut motvirke det sentraliseringssuget som etablering av IT kompetanse og utdanningssenter på Fornebu vil skape. Utvikling skjer der presset allerede er for stort. Etableringen av IT-Fornebu vil virke sentraliserende på utdanning innen IT og andre kommersielt interessante utdanningsretninger og på IT-kompetanse. Denne etableringen vil utløse store behov for utbygging av infrastruktur, veger, bane, i et område av landet der byggevirksomheten fra før er stor.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti og Senterpartiet vil streke under at sentrumsregjeringa i IT-Fornebu-saka tok til etterretning fleirtalsvedtak på Stortinget og dermed la til rette for at etableringa på Fornebu skulle vere av eit omfang og innretning som kunne gje støtte til IT-satsing i distrikta.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener det må legges prinsippføringer for desentralisert satsing på IT-utdanning og IT-satsinga i offentlig regi. Denne satsingen må bli tung, den

må bli desentralisert i sitt vesen. Og det må sørges for at satsingen kommer først og tyngst i distriktene.

Disse medlemmer viser til at desentralisert høgskoleutdanning har vært svært vellykket. Det må etableres et egnet finansieringssystem for å fremme desentralisert utdanning og for å gjøre det mulig for distriktene å tilby et mangfoldig og variert studietilbud.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil påpeke behovet for å motvirke det monopolet som Microsoft har skaffet seg på levering av operativsystem til IT-løsninger. Offentlig sektor bør arbeide imot dette monopolet og satse på alternative operativsystem som for eksempel Linux. Dette kan også skape en næring her i landet og føre til billigere løsninger.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Høyre, vil peke på at alle offentlig innkjøp må skje innenfor de rammer som EØS avtalens konkurranseregler gir for offentlig innkjøp (alle innkjøp over visse terskelverdier skal lyses ut og der det mest økonomisk fordelaktige tilbud skal velges). Hvis det kan påvises brudd på konkurransereglene kan kjøpet klages inn for EØS avtalens kontrollorgan, ESA.

3.3 Kjønns- og livsfaseperspektivet er ein føresetnad for utviklinga av robuste samfunn

3.3.1 Samandrag

Regjeringen legger vekt på at utvikling av slike samfunn krever forståelse for befolkningens ulike preferanser og behov i forhold til kjønn, alder og livsfaser. Det er viktig å ha særskilt oppmerksomhet mot kvinners muligheter for deltakelse i næringslivet, mot ungdom i distriktene og unge i etableringsfasen. Regjeringen vil trekke inn unge i etableringsfasen som en ny målgruppe. Virkemidlene må bli mer fleksible for bedre å treffe ungdom og unge voksne i etableringsfasen. Kvinner må i like stor grad som menn nyte godt av de virkemidlene som stilles til rådighet.

3.3.2 Merknader frå komiteen

Komiteen er samd med Regjeringa i at unge i etableringsfasen også bør vere målgruppe.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Fremskrittspartiet, mener at det ikke er hensiktsmessig å opprette en egen enhet for ungdom. Satsing på ungdom har i flere år vært en integrert del av SNDs virksomhet, med egne føringer om ungdom på etableringstilskudd og DU-tilskudd. Disse medlemmer mener ungdom, gjennom en integrert satsing, får tilgang på flere midler, i tillegg til at en unngår en oppsplitting av virkemidlene.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti er tilfreds med at Regjeringa følgjer opp sentrumsregjeringa sitt fokus på kvinner og ungdom som grunnlag for ein meir offensiv distriktspolitikk.

Desse medlemene meiner at utvikling av robuste samfunn er avhengig av at det vert teke aktive grep for å stanse sentraliseringa og balansere flyttestraumane. Flyttestraumen frå distrikta er ikkje bere eit resultat av individuelle val, men og konsekvensen av politiske val, lokalisering av offentlege arbeidsplassar, prioriterte investeringar og infrastruktur, både teknologisk og infrastrukturmessig. Mange opplever at dei ikkje har eit val, men må flytte.

Desse medlemene vil peike på at mange unge i dag tek høgare utdanning, men ser ikkje mulegheitene for å bruke den i bygde-Norge. Mange unge tek kontakt med kommunar i distrikta med spørsmål om jobb, men det er vanskeleg å etablere kompetansearbeidsplassar utan at dette er politisk prioritert.

Desse medlemene ber Regjeringa fylgje opp sentrumsregjeringa sitt arbeid med eit eige tilbod i SND for ungdom, eit ungdommens SND. Dersom SND skal bli ein god reiskap for kreativ ungdom som ynskjer å etablere eiga verksemd, må SND i større grad tilpasse seg ungdoms arbeidsform og behov. Eit ungdommens SND må i tillegg til tilgang på eigenkapital, fokusere på nettverksbygging og møteplassar for dei som arbeider med ungdom og næringsutvikling, ungdom som held på å starte eiga verksemd og ungdommar som har starta eiga verksemd.

Desse medlemene fremjer følgjande forslag:

"Stortinget ber Regjeringa tilretteleggje for oppretting av ein eiga ungdomseining i SND, eit Ungdommens nærings- og distriktsutviklingsfond."

Desse medlemene vil peike på behovet for fleirbrukskontor, høve for den som startar eige verksemd til å delta med sin arbeidsplass i eit fellesskap, ein mininæringshage, gjerne tilrettelagt av kommunen.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil understreke behovet for meir variert bygningsmasse i mange distriktskommunar. Desse medlemene vil be Regjeringa vurdere eit eige program for utleigebustader gjennom eit samarbeid mellom Husbanken og aktuelle kommunar.

Desse medlemene vil vise til at det er behov for å ha nok utleigebustader å tilby i rekrutteringssamanheng.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti og Senterpartiet vil vise til at sentrumsregjeringa starta utdanning av positivitetsagentar. Målet med prosjektet var å gje ungdom opplæring,

støtte og eit nettverk som ville gjere det mogleg for dei å påverke heimkommunen til å bli ein meir attraktiv stad å bu for ungdom. Desse medlemene har merka seg at kommunal- og regionalministeren i sin presentasjon av St.meld. nr. 34 (2000-2001) heldt fram nettopp det. Positivitetsagentane har bidrege til positiv profilering av distrikta. Desse medlemene ber om at Regjeringa følgjer opp prosjektet ved å utdanne nye agentar, og gje oppfølging av dei som allereie er utdanna. For å sikre at nettverket mellom positivitetsagentane fungerer godt, må Kommunal- og regionaldepartementet sikre drifta av Positivitetsagent-sekreteriatet (PS-sekreteriatet) på Vega.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, fremjer følgjande forslag:

"Stortinget ber Regjeringa om å bidra til utdanning av fleire positivitetsagentar. Drifta av Positivitetsagentsekretariatet på Vega bør forankrast hos dei berørte kommunene og fylkeskommunane."

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener ordningen med positivitetsagenter har vært god, men mener at innafor den store friheten og de økte rammene Sosialistisk Venstreparti vil gi i distriktspolitikken må være opp til lokale og regionale myndigheter å velge hvordan de vil disponere pengene og innrette virkemidlene.

Komiteen er enig i at det er viktig å stimulere ungdommens deltakelse, men mener det må være opp til hver enkelte kommune å vurdere hvordan de vil organisere dette. Komiteen mener ungdomsråd er et eksempel på hvordan dette kan gjøres.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti og Senterpartiet viser til at undersøkingar viser at distriktsungdom ofte trur at det ikkje finst interessante arbeidstilbod på heimstaden. Desse medlemene vil peike på at fleire kommunar difor har etablert eigne databasar med oversyn over kva utdanning utflytta ungdomar har. Bedrifter og det offentlege brukar databasen for å finne ungdom med rett kompetanse når dei skal rekruttere arbeidskraft. Desse medlemene ber Regjeringa vurdere å opprette ein slik nasjonal kompetanse-database for distriktsungdom.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at sentrumsregjeringa tok initiativ til eit forsøk med nedskriving av studielån for ungdom i Indre Namdal. Desse medlemene ber Regjeringa vurdere om nedskriving av studielån er eit så godt verkemiddel at verkeområdet skal utvidast til å gjelde andre distrikt i landet som har problem med å rekruttere ung arbeidskraft.

Desse medlemene vil peike på at det ei målsetjing å sikre at ein større del av verkemidlane går til kvinner. Tal frå Nordlandsforskning si evaluering i 1999 viser at i åra 1994-1998 gjekk berre 27 pst. av midlane i kommunale næringsfond til kvinner. 25 pst. av etablerarstipenda gjekk til kvinner, medan berre 3 pst. av distriktsutviklingstilskotet og 7 pst. av tilretteleggingsmidlane gjekk til kvinner. Desse medlemene meiner at det til dømes innan næringshagesatsinga og BU-tilskotet bør setjast av eigen kvote til kvinner.

Nordlandsforskning har også funne ut at kvinnelege næringskonsulentar/næringssjefar har meir positive haldningar enn mannlege til kvinnelege etablerarar. Difor er det etter desse medlemene si meining eit mål å få fleire kvinnelege næringskonsulentar og næringssjefar.

Kvinner innehar berre 20 pst. av leiarstillingane i kommunar og fylkeskommunar. Det er viktig at kvinner blir meir synlege i leiarposisjonar i distrikta, for å bidra til at meir feminine verdier og standpunkt blir sett på dagsorden.

Ifølgje undersøkingar frå Austlandsforsking ynskjer eit fleirtal av kvinnene i byane seg attende til regionen dei opphaveleg kom frå.

Desse medlemene meiner difor at arbeidet med å leggje til rette arbeidsplassar og stimulere nyskaping blant kvinner og ungdom er eit arbeid som må intensiverast. Kommunane har ei viktig rolle å spele i å leggje tilhøva til rette slik at folk ynskjer å starte opp eiga verksemd.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Høyre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil vise til at for at det skal være attraktivt for kvinner og ungdom å bo og arbeide i distriktene må næringslivet kunne tilby attraktive, varierte og stabile arbeidsplasser. For å få kvinner og ungdom til å bo og trives i distriktene kreves det i tillegg et variert kulturtilbud og et godt utbygget servicetilbud. Morgendagens samfunn vil bli stadig mer kompetanseavhengig og det vil få avgjørende betydning for Distrikts-Norge å klare å utvikle bedrifter som kan nyttiggjøre seg ungdommens og kvinnenes stigende kompetansenivå.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet vil vise til at de ønsker å styrke såkornfondene fremfor å etablere et statlig investeringsfond som vil øke det statlige eierskapet generelt, og som fra før er alt for dominerende.

Komiteen ser det også som viktig at tilgangen til såkornkapital vert gjort kjent, slik at fleire forretningsidear og nyskapingsprosjekt kan bli realisert.

Komiteen vil peike på at for mange er trivsel og tryggleik i kvardagen avgjerande for om ein vel ein stad framfor ein annan. I dette ligg kravet om barneha-

geplassar, gode skule-, kultur- og fritidstilbod og eit godt tilbod av offentlege tenester elles innanfor rimeleg avstand. Komiteen meiner det er viktig at ein vektlegg dette dersom distrikta skal konkurrere.

3.4 Frå enkeltstader til regionar

3.4.1 Samandrag

Regjeringen vil satse på utvikling av regioner som en motkraft til dagens sentralisering. Folk og bedrifter har i dag behov for arbeidsplasstilbud, arbeidskraft og service som ofte ikke kan tilbys i enkeltkommuner, men finnes fordelt over et større område som dekker flere kommuner og steder. By og land, tettsteder og omland har ulike funksjoner i den nasjonale og regionale arbeidsdelingen og er gjensidig avhengig av hverandre. Tettsteder og byer har et variert jobbtilbud og et bredere fritids- og tjenestetilbud enn spredtbygde områder. Å utvikle større sammenhengende arbeidsmarkeds-, bo- og serviceregioner er derfor en hovedstrategi for å kunne gi en så stor del av befolkningen som mulig et slikt samlet tilbud. Utviklingen av regioner i ulike deler av landet må ta hensyn til hva som er funksjonelt og hensiktsmessig for næringslivet og befolkningen. Dette må skje gjennom det regionale utviklingsarbeidet og i nært samarbeid mellom kommuner og fylkeskommuner.

3.4.2 Merknader frå komiteen

Komiteen er samd i at regionale sentra, med eit breiare spekter av tenestetilbod er viktige for distrikta. Komiteen er også samd i at slike sentra må få utvikle seg vidare.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil likevel understreke at desse sentra ikkje må styrkjast på bekostning av utkantkommunane. Desse medlemene oppfattar Regjeringa sitt mål om større serviceregionar som eit ynskje om sterkare regional sentralisering av det offentlege tenestetilbodet. Desse medlemene stiller seg kritisk til deler av dei omstillingsprosessar som i dag foregår innanfor statlege verksemder nettopp fordi dei ser ut til å verke sentraliserande. Offentlege tenestetilbod skal vere tilstades og operasjonelt nærast mogleg innbyggjarane.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstrepartiet vil også vise til at et flertall i Stortinget våren 2001 har gitt Regjeringen full støtte i omlegginger innenfor offentlig sektor, herunder politireformen og domstolsreformen, jf. St.meld. nr. 22 (2000-2001) og St.meld. nr. 23 (2000-2001). Disse medlemmer understreker at fornyelse av offentlig sektor er avgjørende for å vedlikeholde og få oppslutning om velferdssamfunnet. Disse medlemmer mener det er viktig og riktig å skape systemer som gir bedre bruk av ressursene og derigjennom mer velferd for pengene det offentlige rår over.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser videre til at Regjeringens nye statlige lokaliseringspolitikk vil bidra til å få en bedre regional fordeling av de statlige arbeidsplassene.

Disse medlemmer vil også vise til Regjeringens forslag til endringer i ansvars- og oppgavefordelingen mellom forvaltningsnivåene St.meld. nr. 31 (2000-2001) som er en sentral og viktig del av fornyelsen.

Komiteen vil peike på at utviklinga av større bu- og arbeidsmarknadsregionar skjer som ei naturleg følgje av betra kommunikasjonmuligheiter i samfunnet. Betra kommunikasjonar og kortare reisetid mellom jobb og bustad står helt sentralt for å utvikle større bu- og arbeidsmarknadsregionar.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Høgre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, ser det som nødvendig å auke satsinga på kollektive transportmiddel, slik at fleire har høve til å reise kollektivt til og frå arbeid. Fleirtallet viser til sine merknader i Innst. S. nr. 119 (2000-2001) om Nasjonal Transportplan 2002-2011.

Komiteen vil vise til at urbaniseringen skaper både muligheter og utfordringer. Byfortetning og tettstedsutvikling gir andre transportbehov og økonomiserer med arealressurser. Samtidig oppstår nye utfordringer med å sikre et rent miljø der mennesker bor tett, og å unngå at folk kaster bort sin tid i kø. Store byer gir mange valgmuligheter for innbyggerne, blant annet når det gjelder arbeid og fritidsaktiviteter, men det oppstår dessverre også særskilte problemer knyttet til kriminalitet, rusmisbruk og andre sosiale problemer.

Komiteen mener at byenes spesielle muligheter og utfordringer må tas hensyn til. Ved siden av vekstfremmende distriktspolitikk må det også være rom for en aktiv og positiv storbypolitikk. Det innebærer at det tas høyde for at bolig-, tomte- og byggekostnadene er høyere i mange byområder enn andre steder i landet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Høyre, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, mener dette også må gjelde tildeling av midler til for eksempel idrettsanlegg og ordninger for boligsubsidier.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener regiondannelse og utvikling av større regionsenter er en naturlig prosess som vil pågå kontinuerlig i lang tid fremover.

Disse medlemmer mener det er positivt med en skjerpet konkurranse mellom regioner og regionsenter om å tiltrekke seg bedrifter og nye innbyggere. En slik konkurranse om arbeidskraft og bedriftsetableringer resulterer i en dynamisk samfunnsutvikling som er positiv og nødvendig.

Disse medlemmer mener en slik skjerpet konkurranse om å tiltrekke seg nye innbyggere resulterer i regionale og lokale anstrengelser for å fremstå som attraktiv ved å tilby bedre offentlige velferdstilbud, bedre infrastruktur og optimale forhold for næringsetableringer.

Disse medlemmer mener at i et nasjonalt perspektiv representerer flytting som skaper større og sterkere regionsentre en positiv utfordring for regionene og regionsentrene som landet samlet sett er tjent med.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil vise til sine merknader under 4.3.2 om en samferdselspolitikk for distriktene.

3.5 Innsats for småsamfunna

3.5.1 Samandrag

Enkelte deler av landet, først og fremst småkommunene i de tradisjonelle utkantene, har svakere forutsetninger for å utvikle den bredden i næringsliv og servicetilbud som større regioner har. De spesielle utfordringer i slike småsamfunn krever særskilt innsats utover den generelle innsatsen innenfor distrikts- og regionalpolitikken. Slike samfunn står overfor store utfordringer når det gjelder å sikre velferdstilbud, offentlige og private tjenester og sysselsetting. Det er viktig å gjøre samfunnene attraktive som bosted også for ungdom og kvinner. Regjeringen legger opp til at det i den neste fireårsperioden gjennomføres en egen småsamfunnssatsning mot områder med stor nedgang i folketall, og stor avstand til sentre. Fylker som har mange slike områder vil bli prioritert i fordelingen av distriktspolitiske virkemidler. Det vil bli rettet et spesielt fokus mot de deler av statlige politikkområder som har betydning for utviklingen av lokalsamfunn. Arbeidet med etablering av offentlige servicekontorer har særlig betydning for å sikre tilgangen på offentlige tjenestetilbud i små og perifere kommuner og samfunn.

3.5.2 Merknader frå komiteen

Komiteen har merka seg at Regjeringa legg opp til ei spesiell småsamfunnsatsing.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Høgre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, meiner at skal ein utvikle sterke regionar er det avhengig både av gode senter og eit sterkt omland som kan verke i samspel med regionsenteret.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Høyre, ønsker å styrke regionsentrene gjennom å tilføre oppgaver utenfra, for eksempel statlige arbeidsplasser.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil leggje til rette slik at alle lokalsamfunn får moglegheit til vekst og utvikling, uavhengig av storleik og geografisk plassering. Satsing på enkeltstader må framleis stå sentralt, då heimstaden og kommunen er det dei fleste føler tilhøyre til, nest etter landet. Å stimulere det lokale engasjementet er viktig i distriktspolitikken.

Desse medlemene ynskjer i staden for sterke senter på bekostning av omkringliggjande kommunar, å styrkje regionsentra gjennom å tilføre oppgåver frå osloområdet, til dømes statlege arbeidsplassar.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Høgre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, ser på omgrepet region som eit samarbeidsopplegg mellom ulikt plasserte aktørar og kommunar. Gjennom samarbeid og gode kommunikasjonar kan desse samla gi eit tilbod av arbeidsplassar og service på linje med større byar, og dermed motvirke sentralisering.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti og Senterpartiet viser til svar frå statsråden der ho seier at tiltaka i meldinga ikkje fører til auka sentralisering i Noreg. Desse medlemene vil peike på at den politikk som ligg til grunn for inntektssystemet for kommunane åpenlyst spriker med dei målsetjingar som ligg i meldinga. Det nye inntektssystemet inneber betydelig flytting av tilskotsmidlar frå utkantkommunar til dei større sentrumskommunane. Det beste eksemplet på at det er slik, er at det har vore naudsynt å setje i verk fleire tilpassingsordningar for å korrigere for utslaga av inntektssystemet. Når det ekstraordinære skjønnet gradvis vert teke bort frå 2002, etter forslag frå Regjeringa, vil dette ha stor negativ verknad for mange små utkantkommunar. Det framgår av svar frå departementet at 30 av dei kommunane som taper mest på avviklinga av ekstraordinært skjønn har vore med i KRD si "Utkantsatsing".

Desse medlemene vil også vise til at dei nye busetjingskriteriene er ei betring for mange kommunar, men dei omfattar bare skulesektoren og gir ingen kompensasjon for kostnader til smådrifts- og spreiddbygdulemper innan helse, pleie- og omsorgssektoren.

Desse medlemene vil vise til sine respektive merknader ved handsaminga av St.prp. nr. 82 (2000-2001) Kommuneproposisjonen.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti ser at det er behov for omlegging av inntektssystemet for å motvirke store ulikheter i velferds-, omsorgs- og skoletilbud. Alle kommuner må settes i stand til å gi et godt tilbud. Endringer i inntektssystemet kan aldri oppveie behovet for bedre samsvar mellom oppgaver og økonomi, men samsvar mellom oppgaver, ansvar og økonomi er en forutsetning for å kunne gjennomføre nødvendige omlegginger i inntektssystemet. Dette medlem vil peke på at folk ønsker flere og bedre tjenester. Blir kommunale tjenester for dårlige og lite tilgjengelig, vil de med god øko-

nomi etterspørre private tjenester. Vilje til å være med på en solidarisk finansiering av fellesgodene gjennom skattesystemet vil svekkes og presset på privatisering økes. Dette presset er størst i kommuner med vekst fordi her henger oppbygging av tjenester etter befolkningsøkningen. Slik legges grunnlaget for rettmessig misnøye og nye markedsmuligheter for private tilbydere. Derfor er en bedring av økonomien og raskere og bedre dekking av utgiftene i vekstkommunene, en viktig strategi mot privatisering.

Dette medlem viser til merknader om inntektssystemet i innstillingen til kommuneøkonomien for 2002.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til merknader om SND under kap. 5.1.2.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil vise til at det er behov for et regionalt folkevalgt forvaltningsnivå som kan drive fram god regional politikk, velferdsløsninger med lokal tilpassing og være samarbeidsforum for regionale saker. Statlig politikk kan ikke overta denne rollen på en vellykket måte. Interkommunalt samarbeid kan heller ikke erstatte behovet for et regionalt folkevalgt nivå. Det er viktig at ikke flere og flere store beslutninger og samarbeidsløsninger som omfatter mange kommuner, blir løftet ut av kommunale budsjetter og løst i mer uformelle samarbeidsorgan som ikke er under direkte folkevalgt styring. Dette vil undergrave lokaldemokratiet og pulverisere ansvaret for beslutninger som skal fattes.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Høyre og Fremskrittspartiet har en sterk tiltro til at lokalsamfunnet kan finne egne løsninger på sine egne oppgaver ved å ta i bruk egne krefter. Staten må slutte med å overstyre kommunene. Kommunene er i stand til å ta ansvar selv, og lage gode løsninger for sine innbyggere. Kommunepolitikere og innbyggere ber om større lokal frihet, ikke flere øremerkede bevilgninger. Med lavere statlige styringsambisjoner og færre regler kan kommunene bruke sine inntekter bedre og bidra til mer velferd for dem som bor i kommunen.

Disse medlemmer ser personlig ansvar og initiativ som en nødvendig drivkraft for et godt samfunn. Personlig ansvar og initiativ omfatter ikke bare det å skape noe for seg selv og sine nærmeste, men også initiativet til å løse oppgaver i lokale fellesskap. Kulturlivet, det frivillige barne- og ungdomsarbeidet, dugnadene og den offentlige debatt som danner normer i samfunnet er eksempler på aktivitet som ikke kommer i stand uten at noen kjenner personlig ansvar og tar personlig initiativ. Men også på disse områdene kan det private initiativ bli kvalt av offentlig engasjement.

3.6 Utfordringar i nord og i grenseregionane

3.6.1 Samandrag

Nord-Norge er i enda større grad enn andre landsdeler preget av spredt bosetting, lange avstander, hardt klima, stor avhengighet av offentlig sektor og et ensidig næringsliv. Nord-Norge, spesielt Nord-Troms og Finnmark, har derfor fortsatt behov for ekstra oppmerksomhet og innsats. Den kommende evalueringen av tiltakssonen i Nord-Troms og Finnmark vil gi grunnlag for videre vurdering av tiltakene.

Regjeringen ser deltakelse i det grenseregionalt samarbeid mot EU-landene (Interreg-programmene) og i Barentsregionen som viktig for regional utvikling i Norge og for Norges nærområdepolitikk. På bakgrunn av dette og evalueringen som er gjennomført, har Norge takket ja til å delta i en ny Interreg-periode. Den nye perioden, Interreg III, strekker seg fra 2000 til 2006. Den økonomiske rammen er økt, og geografien er endret slik at alle deler av landet kan delta i ett eller flere Interreg-programmer.

3.6.2 Merknader frå komiteen

Komiteen vil vise til at Nyskapings- og teknologiprogrammet i Nord-Norge (NT) har gitt gode resultat. Dette programmet må vidareutviklast, og komiteen ber Regjeringa utvikle fleire regionalt drevne nyskapings- og teknologiprogram etter denne modellen. Siktemålet er å gje økonomisk støtte til nyskapingsprosjekt, fagleg rettleiing og oppbygging av kompetansenettverk. Målgruppa av bedrifter skal vere eksisterande og nystarta nyskapande teknologibedrifter.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil peke på at dette allerede er fulgt opp av Regjeringen.

Komiteen vil vise til at fiskeriressursene er fornybare forutsatt en forsvarlig forvaltning. Det ligger et stort potensial i videreutvikling av fiskeriressursene.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Fremskrittspartiet vil peke på at Regjeringen har understreket at man fra norsk side skal ha en liberal praksis mht. innkreving av visumgebyr når det gjelder folk-til-folk samarbeid innen Barentsregionen. Flertallet vil understreke at det ikke har kommet signaler på at dette ikke fungerer tilfredsstillende etter at Schengen-samarbeidet er trådt i kraft.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil peike på at Nord-Norges ressursrikdom i form av fiskeressursar og oppdrettslokalitetar utgjer eit vekstpotensial regionalt og for heile landet, men at dette er svært sårbare ressursar. Desse medlemene etterlyser eit klarare engasjement for økologisk bærekraftige driftsformer, og for regionalpolitiske

tiltak som kan sikre at ein større del av verdiskapinga kjem primærleddet og lokalsamfunnet til gode.

Desse medlemene har merka seg at Schengen-avtalen påfører visumkostnader som er så høge at dei kan hindre samarbeid og utvikling mellom Nord-Norge og Nordvest-Russland. Utviklinga i vår nordlege grenseregion er avhengig av eit smidig system for grensepassering. Desse medlemene vil be Regjeringa vurdere tiltak for å sikre at samarbeidsmoglegheitene ikkje blir svekka.

Desse medlemene vil peike på at det vil vere vesentleg for det grenseregionale samarbeidet at Regjeringa forsøker å påvirke innhaldet i programma slik at dei lettare kan nyttast på tiltak som har prioritet i regionane. Det må verte større fridom med omsyn til korleis midlane kan brukast og korleis programma kan verte tilpassa regionale behov, ikkje slik som no at ein må leite etter tiltak som er tilpassa reglane i programma.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet vil understreke at de store avstandsulempene Nord-Norge sliter med, fører til at gode kommunikasjoner er helt avgjørende for en positiv utvikling i landsdelen. Det innebærer en politikk med økt satsing på infrastruktur og reduserte transportavgifter.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil påpeke at overvåkningskomiteen for bruk av Interregmidlene ennå ikke er oppnevnt. Dette medfører at prosjekter ikke kommer i gang. Disse medlemmer ber Regjeringen få dette på plass raskt.

3.7 Omstillingsutfordringa

3.7.1 Samandrag

Kommunal- og regionaldepartementet vil videreføre ordningen med en særskilt omstillingsstøtte til kommuner og regioner som har et ensidig næringsgrunnlag, og som står overfor spesielt store omstillingsutfordringer. Dette gjelder ofte nedleggelse av hjørnesteinsbedrifter, men kan også gjelde når summen av flere mindre sysselsettingsreduksjoner blir betydelige. Omstillingsarbeidet skal rettes mot omstilling av hele lokalsamfunnet og regionen og ikke bare mot bedriftene. I dette arbeidet er det normalt nødvendig med en bred felles innsats fra alle aktører. En særlig utfordring er den forestående omstillingen i forsvaret.

3.7.2 Merknader frå komiteen

Komiteen viser til at det er utnyttinga av den rike tilgangen på naturressursar som har lagt grunnlaget for det busetnadsmønsteret vi har og det velferdssamfunnet vi lever i. Mykje av vårt lands eksportinntekter kjem frå bedrifter og næringar i distrikta som er basert på utnytting av ulike naturressursar. Komiteen ser at mykje av dette næringslivet er avansert på sine område og ligg teknologisk heilt i front på verdsbasis. Store deler av produksjonen består likevel av lite bearbeidde varer der dei viktigaste konkurransefaktorane er pris og volum.

Komiteen vil peike på at det ligg store moglegheiter for auka verdiskaping og konkurransekraft i det etablerte næringslivet i distrikta. Likevel er ikkje dette nok til å sikre stabile inntekter og trygge leveforhold i mange lokalsamfunn. For å skape attraktive arbeidsplassar og næringsutvikling ynskjer komiteen ei tredelt satsing. Fleire rapportar, seinast ein Ernst & Young- rapport utarbeidd for KRD frå i vår, viser korleis det å flytta tenester ut kan gi gevinst ikkje berre for distrikta, men også for staten. Det må satsast på auka kunnskapsinnhald og omstilling i eksisterande produksjon og næringsliv. Vi må samtidig bidra til at det vert utvikla og etablert langt fleire nye bedrifter innan nye næringar - også i distrikts-Norge.

Komiteen meiner det er avgjerande å kunne ha fleire tilbod av utfordrande og utviklande arbeidsplassar og miljø. Utan dette risikerer lokalsamfunn i distrikta å tape i konkurransen om ungdom, utviklingsmoglegheiter og arbeidsplassar.

Den teknologiske utviklinga fører til at stadig større deler av aktiviteten i samfunnet møter konkurrerande løysingar. Krafta i dei teknologiske endringane er så stor at den kan kome til å tvinge fram store endringar i hittil skjerma verksemder - også offentleg sektor - uavhengig av dei politiske vedtaka. Dette er ikkje nødvendigvis negativt, men komiteen ser at denne utviklinga kan skape større forskjellar både innan økonomi, kompetanse og regionalt.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet vil vise til at det er viktig å ligge i forkant av en slik utvikling slik at aktivitetene blir konkurransedyktige. Skjerming av sektorer for konkurranse vil svekke distrikts-Norge slik denne type skjerming historisk alltid har gjort.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Høgre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti meiner at stortingsmeldinga manglar ei grundig analyse av desse endringsprosessane. Medan den industrielle revolusjonen medførte at samfunnet blei organisert på grunnlag av den industrielle masseproduksjonen sin logikk - store einingar organisert i hierarkiske strukturar, medfører IT-revolusjonen heilt nye organisasjonsformer - mindre einingar organisert i nettverk. Dette gir heilt nye moglegheiter for desentraliserte løysningar, men desse moglegheitene er ikkje drøfta i meldinga i det heile.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at omstillingsprogrammene som følge av momsreformen må redusere sin aktivitet eller tidsrammen for omstillingsprogrammene. Dette medlem forutsetter at tapet i sin helhet blir dekket av

økte tilskudd og at dette blir kompensert i budsjett for 2001.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Høgre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil peike på at ei av dei store utfordringane for distrikts-Norge er at mange har ei utdanning og ein kompetanse som i stadig mindre grad er relevant for framtidas arbeidsmarknad. Dermed kan det bli skapt ein vond sirkel: Mange regionar har høg del tilsette i yrke der sysselsetjinga går ned, dei nye og kompetansekrevjande jobbane - også i statleg sektor - blir i liten grad lagt til distrikta fordi innbyggjarane manglar relevant kompetanse og ungdom som søker utdanning flytter ut fordi dei ikkje får jobb på heimstaden. Utfordringa er å finne verkemiddel for å snu dette til ein positiv spiral.

Fleirtalet vil peike på at å utvikle samarbeid mellom kommunar gjennom samdrift i nettverk er ein måte å kompensere for ulemper knytt til å vere eit småsamfunn, ikkje minst er det viktig for å skaffe alle kommunane god nok kompetanse til å løyse dagens utfordringar.

Eit anna fleirtal, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Høgre og Sosialistisk Venstreparti, vil også peike på at desentralisering av offentlege funksjonar - virtuelle løysingar kopla opp til kompetanseutvikling regionalt er ein god strategi. Utvikling av nettbaserte undervisningsløysingar og web-basert undervisning må utviklast for å gje moglegheit til både grunnutdanning og etter- og vidareutdanning lokalt.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Høgre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremjar følgjande forslag:

"Stortinget ber Regjeringa leggje fram ei analyse over kva konsekvensar IKT-utviklinga har for arbeidsmarknaden i distrikta, og kva tiltak som må gjerast for å sikre at også dei perifere deler av landet kan ta del i den nye teknologien."

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at hensynet til både bosettingen og samfunnsøkonomien gjør at det fortsatt er nødvendig med en ekstraordinær innsats for å fremme næringsutvikling i distriktene. Disse medlemmer slutter seg til at den næringsrettede ekstrainnsatsen i distriktspolitikken blir rettet inn mot følgende tre hovedområder:

– Økt oppmerksomhet på kompetanse og innovasjon i det eksisterende næringslivet.
– Det blir viktig å stimulere til økt etablering av konkurransedyktige, framtidsrettede og nyskapende virksomheter. I dette vil det ligge en særlig utfordring i å stimulere til etableringer innenfor næringer med høy verdiskapningspotensial.
– Det er viktig å styrke samarbeidet mellom bedrifter og mellom bedrifter og kunnskapsinstitusjoner ved at en utvikler gode regionale verdiskapingsmiljøer. Større deler av dagens virkemiddelbruk vris fra støtte til enkeltbedrifter til i større grad å styrke bedrifters utviklingsmiljøer.

Disse medlemmer vil peke på at lokalisering av høyere utdanning, desentraliserte studietilbud og etter- og videreutdanning omtales i meldinga under punkt 4.1.2. Disse medlemmer vil også vise til omtale av informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) og bredbåndsinfrastruktur er et omtalt satsningsområde i meldinga, det samme gjelder det IT-baserte helsenettet som er utviklet i Nord-Norge. Disse medlemmer vil peke på at det er knyttet forventninger til økt bruk av ny teknologi, også som et virkemiddel for å nå distriktspolitiske mål. Disse medlemmer viser til rapporten "IKT og desentralisering" fra februar 2000, som vil inngå i Regjeringens arbeid med statlig lokalisering.

4. INFRASTRUKTUR OG LIKEVERDIGE LEVEKÅR - FRÅ ENKELTTILTAK TIL SAMLA BEHOV

4.1 Velferdstilboda og offentleg service

4.1.1 Samandrag

Gode velferdstilbud og levekår har økende betydning for bosetting. Det er særlig kommunenes innsats som har betydning for sentrale velferdstilbud, som boliger, skoler, barnehager, primærhelsetjeneste, eldre- og sosialomsorg og kultur- og fritidstilbud. Innsatsen for barns og unges oppvekstvilkår er spesielt viktig i distriktspolitikken, fordi ønsker om gode oppvekstvilkår for barn er en viktig årsak til bosetting i distriktene. Regjeringens barnehagesatsing med mål om full behovsdekning og lavere priser vil ha betydning for tilrettelegging for bosetting av familier i etableringsfasen. Kultur- og fritidstilbud er også sentrale for bostedvalg. Samarbeidet mellom offentlige myndigheter og frivillige organisasjoner om tilbudene er viktig. Satsingen på telemedisin åpner for at lokalsykehus og primærleger kan gjøre flere vurderinger av pasientenes behov enn tidligere, og dermed for bedre tilbud nærmere hjemstedet.

Regjeringens økonomiske politikk skal sikre en handlekraftig kommunesektor. For at kommunene skal greie å levere et likeverdig tjenestetilbud til innbyggerne sine, er inntektssystemet bygd opp slik at det skal korrigere for variasjoner i skatteinntekter og i demografiske, geografiske og sosiale forhold. Kommunene vil få større frihet til selv å bestemme og velge løsninger tilpasset lokale forhold gjennom redusert detaljstyring og økte frie inntekter. Utvikling av en næringsvennlig kommunesektor vil bety mye for å forbedre rammebetingelsene for næringsutvikling og bedrifters lokaliseringsvalg.

4.1.2 Merknader frå komiteen

Komiteen meiner at gode velferdstilbod og levekår er viktige for kor folk buset seg. Komiteen vil understreke at det er viktig å gje kommunane i distrikta økonomiske rammer som set dei stand til å yte gode tenester til innbyggjarane sine. Lokalt demokrati og nærleik til avgjerder er grunnleggjande for at folk sjølve kan ta ansvar for utviklinga. Samarbeid mellom kommunar og regionar kan vere naudsynt for å sikre tilgang på spesialtenester og andre fellesoppgåver.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet vil advare mot en overdreven tro på at offentlig sektor kan sikre sysselsetting og verdiskaping i distriktene. Derimot er det viktig å ha en effektiv offentlig sektor slik at innbyggere og næringsliv i distriktene får kvalitativt gode offentlige tjenester. Et slankere og mer effektivt byråkrati kan frigjøre ressurser til offentlige kjerneoppgaver og legge til rette for redusert skatte- og avgiftsnivå, samt frigjøre arbeidskraft.

Disse medlemmer mener det er riktig å bygge ned eller slå sammen offentlige kontorer og direktorater der det er naturlig. Det vil frigjøre ressurser fra dobbeltarbeid og gjøre det lettere for brukerne å finne frem ved at de kan forholde seg til færre offentlige kontorer.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti og Senterpartiet vil peike på at kommunestrukturen, med mange små einingar, er eit av dei sterkaste verkemidla vi har til å sikre desentralisert produksjon og eit tilhøyrande tenestetilbod.

Desse medlemene vil legge følgjande prinsipp til grunn for offentleg tenesteyting:

– Prinsippet om optimal desentralisering av makt og midlar vert lagt til grunn for organiseringa av den offentlege verksemda. Det er viktig at ein legg eit breiare samfunnsrekneskap til grunn enn rein bedriftsøkonomi.
– Størst mogleg nærleik til brukaren er grunnleggjande. Alt arbeid retta mot brukarar skal sakshandsamast og løyvast nærast muleg, enten i kommunen eller i fylkeskommunen.
– Det skal arbeidast for optimal forenkling av prosessar og organisasjonar i det offentlege rom.
– Primærkommunane sin plass og rolle i forhold til regionalpolitikken, og regionalnivået si rolle i den nasjonale politikken må definerast klart i forhold til kvarandre. 1.linja er utgangspunktet for organiseringa totalt sett. Det betyr at statsforvaltinga sentralt og regionalt må nedbemannast.
– Krava til effektivitet og brukarorientering må vere høge i alle forvaltingsnivå.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Høyre, er uenig i at det er kommunestrukturen som sikrer desentralisert produksjon og tilhørende tjenestetilbud, men vil peke på befolkningsstrukturens betydning for dette. Flertallet mener derfor det er viktig å sikre en balansert befolkningsutvikling i alle deler av landet og opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener statsforvaltningen må tilpasses den nye oppgavefordelingen mellom stat, fylke og kommune, som det legges opp til i Oppgavemeldinga.

Komiteen vil understreke at frivillige organisasjonar, kyrkjer, idrett og barne- og ungdomsarbeid er viktige verdiar for lokalsamfunna. Gode vilkår for det frivillige engasjementet er grunnleggjande for å kunne skape livskraftige samfunn.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener kunst og kultur både er rotfeste i lokalsamfunn og brobygger til resten av verden. Derfor er kultur en livsnødvendighet i distriktspolitikken, som gjør samfunnet rikere på opplevelser og tilbyr mennesker økte muligheter til å utvikle egne skapende evner. Derfor må det skapes gode rammevilkår både for videreutvikling av kunstneriske tradisjoner og for nyskapende utradisjonell kulturvirksomhet.

Disse medlemmer vil påpeke at kunsten må gis langt viktigere plass i det offentlige rom lokalt, regionalt og nasjonalt enn tilfelle er i dag. Kunst og kultur må verdsettes i kraft av sin egenverdi. Den ikke-lønnsomme kunsten må sikres med gode ordninger slik at kunst og kultur ikke blir mer preget av kommersielle krav enn nyskapning og en livskraftig utvikling.

Disse medlemmer vil legge vekt på et mangfold av kulturuttrykk tilgjengelig for alle, uansett alder, etnisk opprinnelse, sosial bakgrunn eller personlig økonomi. Det å gi alle mennesker mulighet til delta i kunst og kulturuttrykkene vil gi et viktig bidrag til utforming av et inspirerende samfunn og livskvalitet. For å kunne tilby et bredt spekter av kulturtilbud vil disse medlemmer poengtere at kunstnere må få en økonomi til å leve av slik at de kan få bo ute i distriktene for å sikre at alle samfunnslag uavhengig av geografisk plassering får en del av kulturtilbudet.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil jobbe for å få øke de statlige bevilgningene til kunst og kultur til minst 1 pst. av statsbudsjettet innen 2005. I forlengelsen av dette vil det være nødvendig å bedre arbeidsvilkårene for frivillige organisasjoner.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil understreke at det er utviklet mange varianter av "skolesekker" og "kultur-nister" rundt i landet. Flere steder har det skjedd i regi av fylkeskommunen, som for eksempel i Møre og Romsdal, Hedmark og Sør-Trøndelag. "Skolesekkene"/"kultur-nistene" er utviklet ut fra

lokale forhold, og med en bærende tanke om betydningen av nettverk som består av mottakerapparat ved kommuner og skoler, og produsenter av kunst og kultur på nasjonalt og regionalt nivå. Gjennom dette arbeidet har en sikret koordinerte og effektive turneer, flere kulturopplevelser og at kulturkronene er blitt brukt på en effektivt måte. Når en nå skal utvikle en "kulturell skolesekk"/"kultur-niste" for hele landet, er det viktig at det skjer ut fra lokale forhold, og at det bygges på de erfaringene og det arbeidet som allerede er gjort. Disse medlemmer mener det må gis tilskudd til kommuner og fylkeskommuner som vil utvikle sine egne opplegg, og at dette vil kreve langt mer enn 15 mill. kroner årlig. En slik investering vil være god distriktspolitikk og god politikk for barn og unge.

4.2 Ny statleg verksemd skal lokaliserast utanfor Oslo

4.2.1 Samandrag

Regjeringen har som mål å få et godt tjenestetilbud i hele landet og en jevnere regional fordeling av statlige arbeidsplasser, gjennom å føre en aktiv lokaliseringspolitikk. Lokaliseringspolitikken er nært knyttet opp til Regjeringens mål om å fornye offentlig sektor. Fornyelsen er avgjørende for å vedlikeholde og å få oppslutning om velferdsstaten, både når det gjelder tilpasning til endrede forventninger og tilgang på ressurser og arbeidskraft til nye behov i velferdssamfunnet. Regjeringens program for fornyelse har derfor som mål å basere organisering og tjenesteproduksjon på brukernes behov, overføre ressurser fra administrasjon til tjenesteproduksjon og fra sektorer med synkende behov til sektorer med økende behov, og å effektivisere ressursbruken og øke handlingsrommet på alle nivåer.

Omstruktureringer berører statlige virksomheter over hele landet. Regjeringen legger derfor stor vekt på en aktiv lokaliseringspolitikk som en vesentlig del av fornyelsespolitikken, med utgangspunkt i følgende mål og strategier:

– God tilgang på statlige tjenester over hele landet. Mål om offentlige servicekontor i alle kommuner. Når behov for fysisk tilgjengelighet er viktig for oppgaveutførelsen til statlige virksomheter, vil det veie tungt for lokaliseringsvalg.
– Spredning av statlige virksomheter, oppgaver og funksjoner.
– Avbøtende omstillingstiltak i kommuner som i betydelig grad får redusert arbeidsplasstilbud ved summen av flere endringer.
– Aktiv oppfølging av reviderte retningslinjer for statlig lokaliseringspolitikk. Nye statlige oppgaver skal normalt lokaliseres utenfor Oslo-området.

4.2.2 Merknader frå komiteen

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Høgre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, ser positivt på Regjeringa sitt engasjement for spreiing av statlig verksemd.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil peike på at sentrumsregjeringa i 1998 sette ned ei interdepartemental embetsmannsgruppe leia av AAD, for å gå gjennom og vurdere potensialet for utflytting av statlege arbeidsplassar. Rapporten "Desentralisering og IKT", som enno ikkje er følgd opp, omtalar berre statlege arbeidsoppgåver, ikkje heile verksemder. Den konkluderer med at 1 000-1 500 årsverk kan flyttast frå departement og direktorat. Desse medlemene viser til at embetsmannsgruppa blant anna foreslår å opprette ein incentivpott på 50 mill. kroner, for å stimulere økonomisk til desentralisering av arbeidsoppgåver. Til saman utgjer departementa og direktorata pr. 1999 13 457 tilsette, av desse er om lag 900 lokalisert utanfor Oslo. Talet på statstenestemenn pr. 100 innbyggjar utgjer i Oslo/Akershus 5,6 og i til dømes Hedmark/Oppland 2,2. I 1998 var 33 pst. av alle statstenestemenn tilsett i Oslo/Akershus, mens talet for til dømes Sør- og Nord-Trøndelag er 8 pst.

Komiteens medlemmer fra Høyre vil understreke at hele prosessen med å effektivisere og fornye offentlig sektor medfører at man må se på plassering, samlokalisering og flytting av offentlige arbeidsplasser. I den forbindelse finne disse medlemmer det naturlig at man utreder en plan for utlokalisering av eksisterende og nye statlige virksomheter fra Oslo-området. Ny teknologi gjøre det enklere å kommunisere selv om man ikke er fysisk samme stedet. Utgangspunktet for eventuell flytting/relokalisering av aktivitet i statlig regi må likevel basere seg på at ressurser både økonomisk og menneskelig tilsier at ny lokalisering gir bedre tjenester og møter fornyelsesprogrammets ønsker om å frigjøre arbeidskraft fra administrasjon til tjenesteyting. På denne bakgrunn støtter disse medlemmer at det legges frem en plan for utlokalisering av eksisterende og nye statlige virksomheter fra Oslo.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ser det som positivt at Regjeringa vil vidareføre arbeidet med utlokalisering av statleg verksemd. I tillegg til å leggje nye statlege arbeidsplassar til utanom Oslo, må Regjeringa også ta fatt i rapporten frå embetsmannsgruppa og utarbeide ein plan for utflytting av statlege arbeidsplassar. Det kan vere mogleg å legge ny verksemd til Oslo dersom dette blir kompensert med utflytting av eksisterande statleg verksemd i minst same omfang. Vidare må det setjast eit tak på tal statlege tilsette i Oslo, slik at ein ikkje kan omgå dette prinsippet ved å utvide eksisterande verksemd heller enn å opprette ny.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Høgre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti gjer følgjande framlegg:

"Stortinget ber Regjeringa leggje fram ein plan for utlokalisering av eksisterande og nye statlege verksemder frå Oslo."

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil peke på at Regjeringen i meldinga har understreket at rapporten "Desentralisering og IKT" vil inngå i materialet som legges til grunn for Regjeringens arbeid med statlig lokalisering.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil vise til at Regjeringen har fått følgende viktige utflyttingsvedtak: Kystdirektoratet til Ålesund, domstolsforvaltningen til Trondheim, Kystverkets produksjonsenhet til Kabelvåg og Luftfartsverkets treningssenter til Tjeldsund. Det er også satt i gang et arbeid med å slå sammen Produkt- og Elektrisitetstilsynet og Direktoratet for brann- og eksplosjonsvern med samlokalisering i Tønsberg. Disse medlemmene vil peke på at disse vedtakene i sum fører til at om lag 200 offentlige arbeidsplasser vil bli flyttet ut av Oslo i løpet av kort tid. Disse medlemmer vil peke på at også eksisterende statlige arbeidsplasser må inngå i vurderingen av hva som kan flyttes ut. Regjeringen har i denne forbindelse satt i gang et systematisk arbeid for å vurdere hvilke arbeidsoppgaver/funksjoner som kan desentraliseres fra sentralforvaltningen, under ledelse av KRD.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil peike på at offentlege arbeidsplassar er svært viktige for sysselsetjing og arbeidsliv i distrikta, spesielt for kvinner.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti meiner det er grunn til uro over at Regjeringa sitt arbeid med modernisering av offentleg sektor kan føre til sentralisering av mange statlege arbeidsplassar internt i regionane.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at det i St.prp. nr. 84 (2000-2001) Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2001, står følgende:

"Fornyelsen i offentlig sektor vil medføre til dels betydelige strukturendringer, ikke minst for statlige virksomheter. I kommuner eller områder der det også er nedbemanning og omstilling i privat sektor, er utfordringene ekstra store. Summen av disse endringene kan slå meget uheldig ut ikke bare for den enkelte kommune, men for hele regionen. (…) Det foreligger i dag ingen tilfredsstillende undersøkelser som angir omfanget av slike sumvirkninger som her omtales."

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen fastlegge rutiner som sikrer at konsekvensene for distriktspolitikken blir utredet som en del av beslutningsgrunnlaget når Stortinget skal avgjøre om politikken på viktige samfunnsområder skal legges om."

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil vise til at Regjeringen i Revidert nasjonalbudsjett redegjør for at Kommunal- og regionaldepartementet nå vil sette i gang en utredning for å få bedre oversikt over omfanget av sumvirkningene for de strukturendringer som skjer i offentlig sektor, og vil kunne gi omstillingsstatus til slike områder slik det bl.a. er gjort for Vardø. I Revidert nasjonalbudsjett er det foreslått en tilleggsbevilgning for å få gjennomført en så grundig analyse som mulig og for å sette i gang omstillingstiltak.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener norske byer bør styrkes gjennom å øke folketallet og omfanget av servicefunksjoner. I et slikt perspektiv er det galt å føre en politikk som tapper byene for arbeidsplasser ved å flytte ut statlige oppgaver til distriktene.

Disse medlemmer mener det må være praktiske, økonomiske eller effektivitetsøkende fordeler som skal ligge til grunn for eventuell utflytting av statlige arbeidsplasser.

Disse medlemmer kan ikke godta at statlige arbeidsplasser flyttes ut av rene distriktspolitiske årsaker dersom ikke det finnes andre klare fordeler med en slik desentralisering av denne type arbeidsplasser.

Disse medlemmer vil hevde det er helt feil å fremstille sentralisering som om det utelukkende er et problem for landet. Sentralisering er derimot effektiviserende for mange samfunnsfunksjoner og er dessuten en naturlig utvikling som er et resultat av individets rett til fritt å velge hvor man vil arbeide og bosette seg i landet.

Disse medlemmer er trette av det ensidige fremstillingen fra enkelte partier om at enhver sentralisering er negativt og et onde som må bekjempes.

Disse medlemmer tar derfor sterkt avstand fra den rådende oppfatning der det konsekvent hevdes at det aller beste er at folk blir boende ute på landsbygda eller flytter dit.

Disse medlemmer vil derfor fremheve det positive ved sentraliseringstrenden og føre en aktiv politikk for å tilrettelegge for økt vekst og kvalitet i de strøk der folk flytter til.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil peke på at det viktigste grepet for å sette SND i stand til å ivareta sine oppgaver, er å gi tilstrekkelig rammer til tilskudd og risikolån. Det er også grunn til å peke på viktigheten av at som skal fatte beslutninger må kjenne

den virkeligheten som beslutningene angår. Det kan bety at virksomheten som har ansvar for distriktspolitikk bør lokaliseres der oppdraget er. En desentralisering av SNDs hovedkontor må derfor utredes. I tillegg bør det utredes en ungdomsdivisjon i SND, lokalisert til Nord-Norge eller til Innlandet. Å lage en skikkelig ungdomssatsing i SND vil være et viktig signal om at det er mulig for ungdom å etablere seg og å skape seg en moderne, spennende arbeidsplass i distrikts-Norge.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil vise til eksempler på virksomhet som kunne lokaliseres utenfor Oslo. Statens strålevern kunne flyttes til for eksempel Kirkenes og sivilforsvarsdirektoratet til Alta.

Dette medlem vil påpeke at det er påkrevet å sørge for å opprette en offentlig kapasitetssentral slik at pasienter som ønsker benytte seg av fritt sykehusvalg får nødvendige gratis opplysninger om ledig kapasitet.

Dette medlem mener informasjonsenheten må lokaliseres utenfor Oslo og de større byene. Dette medlem viser til merknader og forslag under behandlingen av sykehusreformen.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, legg til grunn at auka regionalt ansvar for viktige utviklingsoppgåver vil medføre ei slankare statsforvalting. Dette er også i tråd med intensjonane i "modernisering av offentleg sektor". Det er etter fleirtalet si oppfatning slik at det vil liggje betydelege effektiviseringsgevinstar i å samordne og samlokalisere dei ulike støttefunksjonane som er bygd opp i dei enkelte departement og direktorat.

Eit anna fleirtal, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Høgre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at utvikling og drift av internettportalen for all offentleg informasjon, "Norge.no", er lokalisert til Leikanger i Sogn og Fjordane med godt resultat. Erfaringar viser at dette har vore kostnadseffektivt av fleire årsaker, ikkje minst er stabil arbeidskraft og lågare sjukefråver viktige argument for ei desentralisering av statlege oppgåver.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Kristeleg Folkeparti, Høgre, Framstegspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, ber Regjeringa kome attende med forslag til korleis ein kan forenkle og effektivisere statsforvaltinga.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil vise til Regjeringens handlingsplan for fornyelse av offentlig sektor.

4.3 Kommunikasjonar, grunnleggjande infrastrukturtenester og utdanning

4.3.1 Samandrag

Kommunikasjoner og grunnleggende infrastrukturtjenester er sentralt for den regionale utviklingen. Det er ikke minst av betydning for å utnytte potensialet som ligger i nye næringer og markeder. Det er viktig å få til en utvidelse og styrking av større sammenhengende arbeidsmarkeds-, bo- og serviceregioner ved infrastrukturutbygging og samordning mellom ulike transportløsninger. I mer perifere områder er stabile transporttilbud med tilstrekkelig kapasitet for næringslivet av stor betydning.

Når det gjelder utbygging av bredbånd, er målet i Regjeringens handlingsplan at en skal ha gode markedstilbud om tilknytning til bredbåndsnett til alle grunn- og videregående skoler, folkebibliotek, sykehus og kommuneadministrasjoner innen utløpet av 2002 og tilknytning til bredbåndsnett for alle norske husstander innen utløpet av 2004.

Tilbudene om høyere utdanning i regionene er viktig som grunnlag for kunnskaps- og kompetanseutviklingen i arbeidsmarkedet, og for lokale utdanningsmuligheter. Både statlige og fylkeskommunale utdanningsinstitusjoner må tilpasse utdanningstilbudene til behov i det regionale arbeidsmarkedet, herunder utvikling av desentrale studietilbud. Kompetansereformen skal bl.a. bidra til å gi voksne muligheter for grunnutdanning og etter- og videreutdanning uten å måtte reise langt fra hjemstedet, mens kompetanseutviklingsprogrammet tar sikte på å utnytte muligheten som ligger i arbeidsplassen som læringsarena. Begge disse tiltakene er av stor betydning for kompetanseutvikling i hele landet.

4.3.2 Merknader frå komiteen

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil understreka at ei positiv utvikling i heile landet er avhengig av at private bedrifter, ungdom og etablerarar er trygge på langsiktigheit i rammevilkåra slik at dei torer investere i distrikta. Grunnleggjande infrastruktur som godt vegnett, posttenester, elektroniske tenester, straumforsyning, rimelege ferjer og fornuftige flypriser er viktige for alle lokalsamfunn.

Komiteen vil vise til at i forbindelse med gjennomgangen av dagens ordning med geografisk differensiert arbeidsgiveravgift, vil det bli lagt spesielt vekt på å belyse avstandskostnader i næringslivet i distriktene. Komiteen vil peke på at gjennomgangen ikke blir ferdig før sent på høsten 2001, etter at statsbudsjettet er fremlagt. Komiteen vil at denne gjennomgangen blir lagt frem for Stortinget på egnet måte.

Medlemene i komiteen frå Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ønskjar også eit meir forpliktande engasjement for å styrke ordningar som kan sikre lik porto, like drivstoffprisar osv. uav-

hengig av bustad, gjennom styringa av dei statlege tenestetilboda og gjennom eit differensiert avgiftssystem.

Medlemene i komiteen frå Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at statsforetak og statleg næringsverksemd er unnateke frå retningslinene for ein statleg lokaliseringspolitikk. Desse medlemene meiner at også desse verksemdene må omfattast og at Regjeringa såleis må syta for at vedtektene for verksemdene blir endra i samsvar med det.

Ved omgjering av statlege forvaltningsorgan eller forvaltningsbedrifter til statsføretak eller særlovsselskap reduserer ein muligheitene til å ivareta regionalpolitiske omsyn, og komiteen etterlyser ei meir offensiv regionalpolitisk haldning til dette problemet.

Medlemene i komiteen frå Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at det i svar frå departementet vert vist til ein rapport frå Statskonsult, Notat 2000:2 "Mellom politikk og marked." Av denne går det fram at departementa så langt har vore veldig varsame med å praktisere dei høve til eigarstyring som det formelt er høve til. Desse medlemene meiner "Fristilling" gir klart dårlegare vilkår for politisk styring. Dei fristilte selskapa er likevel i varierande grad utsette for konkurranse i ein marknad, jf. Statskog, Statkraft og Statnett. Desse medlemene meiner det er behov for å sjå på ei slik problemstilling i forhold til distrikts- og regionalpolitiske mål.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Kristeleg Folkeparti, Høgre, Framstegspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil peika på korleis informasjons- og kommunikasjonsteknologien (IKT) endrar føresetnadane for regionalpolitikken. Dei nye teknologiane skapar auka skilnader i samfunnet i tilhøvet mellom sentrum og periferi, både når det gjeld kompetanse og økonomisk. Men dei nye teknologiane inneheld også eit stort potensial for desentraliserande løysingar. Det krev innsikt i både korleis dei nye teknologiane fungerer og kva for nye høve som vert skapt.

Fleirtalet viser til at IKT-revolusjonen har gjort det mogeleg å oppnå ein kraftig auke i produktiviteten gjennom heilt nye og meir desentraliserte organisasjonsformer. Dette kan også føra til at dei tilsette kjem meir ut i direkte tenesteyting eller produksjon.

IKT-revolusjonen har imidlertid også ført til at kunnskap har auka som faktor i produksjonsprosessen. Tilgongen på relevant kompetanse er blitt ein kritisk faktor i alle delar av samfunnet.

Fleirtallet meiner det er viktig at styresmaktene aktivt nyttar den nye teknologien til å skapa nye og meir desentraliserte løysingar. Døme på slike løysingar er nettbasert undervisning, effektivt samarbeid mellom kommunar gjennom samdrift i nettverk og desentralisering av offentlege funksjonar.

Nettbaserte undervisningsløysingar eller fleksible læringsformer omfattar både undervisning gjennom elektroniske klasserom og web-basert undervisning.

Fleirtallet viser til at den godt utbygde teknologiske infrastrukturen gjer det mogeleg for dei fleste, både kommunar, bedrifter og organisasjonar, å få tilgong på nettbaserte undervisningsløysingar. Dette inneber eit auka høve til å gje eit rimelegare undervisningstilbod til alle. Det vil imidlertid også setje større krav til utdanningsinstitusjonane om å tilby gode tenester i ein marknad, både på pris og kvalitet. Dette vil kunne føre til fornying av den delen av offentleg sektor som har ansvaret for utdanning.

Komiteen vil peika på Vadsø som eit døme på korleis kommunane kan organisera eit tilbod om utdanning gjennom nettbaserte løysingar. Vadsø kommune driv gjennom sitt elektroniske klasserom fullverdig høgskuleundervisning for førskulelærarar, lærarar og økonomar. I tillegg er det etter- og vidareutdanningsstudiar for ca. 60 elevar.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Kristeleg Folkeparti, Høgre, Framstegspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil vidare peika på at det i dag vert ført ein politikk som motverkar at utkantkommunar kan velja slike løysingar som det Vadsø har gjort. Vadsø har i hovudsak finansiert meirkostnadene sine fordi dei offentlege tilskota føreset at studentane er der skulen er. Konsekvensen av dette kan verta at nettbaserte løysingar i fyrste rekke vert gjennomført der dette er kommersielt lønsamt, og då kan distriktskommunane lett falla utanfor.

Fleirtalet vil be Kommunal- og regionaldepartementet, i samråd med andre departement, gå gjennom denne problemstillinga og seinast i budsjettet for år 2002 gjera greie for korleis kommunane kan stimulerast til å ta i bruk web-basert undervisning.

Fleirtalet vil peika på at den nye teknologien kan nyttast til å organisera samdriftsløysingar i nettverk - i motsetnad til den tradisjonelle effektiviseringsløysinga som har vore å søkja stordriftsføremoner gjennom kommunesamanslåingar.

Ein kan oppnå gode resultat ved at kommunar i ein region utnyttar informasjonsteknologien til å organisera ei arbeidsfordeling mellom kommunane - t.d. innan byggjehandsaming, helsesaker og utdanning. Sakshandsamarane kan kommunisera over nettet og dette kan også gjerast utan at ein treng å flytta på dei tilsette. Fleirtalet ser det som viktig at departementet arbeider vidare med korleis den nye teknologien kan nyttast til å skapa slike nettverksløysingar. Fleirtalet vil i denne samanheng også peika på at dei tilsette må få høve til å oppnå den kompetansen som er naudsynt for å løysa nye oppgåver.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Høgre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti sluttar seg til målsettingar om ei desentralisering av offentlege funksjonar til distrikta. Ei slik desentralisering vil imidlertid berre kunne lukkast dersom den er knytta til utdanning og kompetanseutvikling.

Fleirtalet i komiteen, medlemmene frå Kristeleg Folkeparti, Høgre, Framstegspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, meiner at nettverksteknologien også gjer det mogeleg for ein offentleg institusjon å driva virtuelt. Men dette føreset at dei tilsette har den kompetansen som trengst. Desentralisering må difor gå hand i hand med kompetanseutvikling.

Fleirtalet fremjar følgjande forslag:

"Stortinget ber Regjeringa i budsjettet for år 2002 gjere greie for korleis kommunane kan stimulerast til å ta i bruk web-basert undervisning, m.a. elektroniske klasserom."

Komiteen ser på utbygging av breiband i heile landet som eit viktig mål for å setje distrikta i stand til å ta del i den teknologiske utviklinga og utvikling av nye tenester. Breiband er og eit viktig grunnlag for arbeidsplassar i distrikta.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Framstegspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, merkar seg at Regjeringa legg til grunn at ein skal ha gode marknadstilbod om tilknyting til breiband. Ein har merka seg at tilbydarane i marknaden ikkje legg opp til at heile landet skal få dette tilbodet i tråd med Regjeringa sin framdriftsplan. Dessutan har regjeringa inga målsetning for når alle små- og mellomstore bedrifter i landet skal ha tilgang på breiband.

Område med mindre folkesetnad må vente lenger enn dei som bur i byar og tettstader. Prisen ein må betale er differensiert, slik at ei bedrift i distrikta må betale høvesvis meir enn i by-nære strok.

Medlemene i komiteen frå Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ser det som viktig at alle deler av landet kan få tilbod om breibandtilknyting til lik pris og til same tid.

Desse medlemene viser til dei planar som er lagt til grunn for utbygging av breiband, og at deler av landet ikkje er innanfor desse planane.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti gjer følgjande framlegg:

"Stortinget ber Regjeringa opprette ein post på KRD sitt budsjett for utbygging av breibandnett i dei områda av landet der marknaden i seg sjølv ikkje er sterk nok til å etterspørre breiband."

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil vise til Regjeringens handlingsplan for bredbånd med følgende ambisiøse målsetting:

"Regjeringen vil bidra til å styrke konkurransen, og bidra til at det offentlige styrker sin etterspørsel det dette kan gjøres. Dette skal medvirke til:

gode markedstilbud om tilknytning til bredbåndsnett til alle grunn- og videregående skoler, folkebibliotek, sykehus og kommuneadministrasjoner innen utløpet av 2002

gode markedstilbud om tilknytning til bredbåndsnett for alle norske husstander innen utløpet av 2004."

Disse medlemmer vil vise til at det i Regjeringens handlingsplan for bredbånd legges opp til "å vurdere om det er behov for særskilte tiltak for områder eller grupper der det ikke er kommersielt grunnlag for utbygging". Disse medlemmer forutsetter at det blir satt i gang tiltak for å kartlegge situasjonen i markedet. Regjeringen bør komme tilbake med en vurdering av budsjettspørsmålet i forbindelse med statsbudsjettet.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet vil vise til at utviklingen av infrastruktur for bredbåndskommunikasjon er avgjørende for at Norge skal utvikle seg til en ledende IKT-nasjon. Statens oppgave er i første rekke å sikre konkurranse og forutsigbare rammebetingelser for utbyggere og operatører.

I områder der det ikke er grunnlag for kommersiell utbygging av bredbåndstjenester bør myndighetene stimulere til utbyggingen. Det kan skje ved at kommuner, skoler, bibliotek og offentlige institusjoner etterspør bredbåndsnett og slik sikrer utbredelse.

Kommunene vil være en sentral aktør i utbygging av bredbånd, både som etterspører og tilrettelegger. Det er viktig at kommunene tar initiativ for å øke bevisstheten om viktigheten av bredbånd lokalt og stimulere til utbygging.

Komiteen vil peike på den store verdiskapinga som skjer i distrikta. Store kvantum skal transporterast frå produksjonsstad til marknaden. Komiteen er samde i næringslivet sitt krav om betre infrastruktur som føresetnad for å vidareutvikle foredling av råstoff til marknaden, ikkje minst innanfor skogbruk, fiskeri og havbruk.

Komiteen vil også peike på det store potensialet for distrikta som ligg innan reiselivsnæringa.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil vise til St.meld. nr. 37 (1999-2000) - Nasjonal transportplan, som nylig ble behandlet i Stortinget. Disse medlemmer vil peke på at det her legges opp til et betydelig løft i transportsektoren de neste ti

årene i forhold til hva som har vært tilfellet de seneste år.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Framstegspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti meiner at på grunn av manglande prioritering har vi i dag store uløyste investerings- og vedlikehaldsoppgåver innan samferdslesektoren. Desse medlemene ser eit behov for å ruste opp vegnettet i mange distriktskommuner. Desse medlemene viser til oversikten over statlege investeringar fylkesvis på s. 37 i meldinga og vil understreke behovet for ein strategi for vriding slik at investeringane meir kjem heile landet til gode.

Medlemene i komiteen frå Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, meiner at for næringslivet i distrikta utgjer avstandskostnader negative konkurransefaktorar. Desse medlemene vil peike på at riksvegferjene er ein del av det ordinære riksvegnettet, og på sikt må desse bli gratis i Norge, slik det i dag er i våre naboland.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Høyre og Fremskrittspartiet vil understreke at disse partiers samferdselspolitiske målsetting er at alle deler av landet skal ha en moderne infrastruktur. Innen geografiske områder der det ikke er kommersielt grunnlag for moderne transporttjenester, er det en offentlig oppgave å bidra til at tjenestene likevel etableres.

Disse medlemmer vil understreke den avgjørende betydningen en godt utbygget infrastruktur innen samferdselssektoren har for sysselsetting og bosetting i distriktene. Med lange avstander og spredt bosetting er Norge som nasjon avhengig av et godt transporttilbud. Det må videre være en hovedoppgave å legge de transportpolitiske forutsetningene slik til rette at det eksisterende næringsliv fortsatt skal finne det mulig å drive sin virksomhet i eller ut fra Norge, også å stimulere til nyetableringer i Norge. I en internasjonal sammenligning av lokaliseringsfaktorer kommer Norge relativt dårlig ut, med lave investeringer i samferdsel i forhold til BNP.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet mener at et svært høyt avgiftsnivå på transport svekker næringslivets konkurranseevne ytterligere.

Komiteen mener at et godt transporttilbud også er en forutsetning for å skape fungerende arbeidsmarkedsregioner. Mange distriktsregioner sliter med å få nok arbeidskraft og å få kompetent arbeidskraft. Et godt transporttilbud øker mobiliteten til arbeidstakerne og styrker verdiskapningen og bosettingen i distriktene. Større mobilitet gjøre det også enklere for begge i et parforhold å finne interessante jobber i alle deler av landet, særlig viktig er det at dette kan gjøre det enklere å få kvinner til å bosette seg i distriktene.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet vil peke på at transporten rammes av et avgiftsnivå som ligger høyere enn gjennomsnittet i de land vi konkurrerer med. Det fører til at norske bedrifter har høyere logistikkostnader enn de land vi konkurrerer med. Derfor foreslo Høyre og Fremskrittspartiet i statsbudsjettet å gå lenger i reduksjonen av drivstoffavgiftene enn det Regjeringen la opp til.

Et annet avgiftsproblem som rammer distriktene er de høye avgiften på flytrafikk. På grunn av de lange avstandene spiller luftfarten en helt avgjørende betydning for distriktene. Det høye avgiftsnivået undergraver blant annet Luftfartsverkets muligheter til å vedlikeholde, oppgradere og bygge ut flyplasser. Bedres ikke Luftfartsverkets økonomi vil en del flyplasser på sikt være truet av nedleggelse. Høyre og Fremskrittspartiet var imot innføringen av passasjeravgiften som er en ren fiskalavgift og har foreslått at den skal fjernes, men har ikke oppnådd flertall for det. Høyre og Fremskrittspartiet vil arbeide videre for å fjerne passasjeravgiften.

Disse medlemmer har merket seg at det sjelden mangler verbal støtte når det gjelder å satse på utbygging av transporttilbudet i distrikts-Norge. Derimot mangler det vilje fra stortingsflertallet til å prioritere disse tiltakene i de årlige budsjettproposisjonene. Dårlig standard på infrastrukturen, lange avstander til viktige markeder og høye transportavgifter gir næringslivet i distriktene transportkostnader som truer sysselsettingen og bosettingen i disse områdene.

Disse medlemmer er skuffet over den neglisjeringen av transport og infrastruktur i denne meldingen. Spørsmålet er beskjedent omtalt og føyer seg inn i rekken av Arbeiderpartiets nedprioritering av samferdselssektoren, noe som også kom til uttrykk ved behandlingen av Nasjonal transportplan.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at ved behandlingen av Nasjonal transportplan foreslo Høyre en betydelig økning i bevilgningen til samferdselsformål. Høyre foreslo blant annet å øke bevilgningen til riksveginvesteringer med 7 mrd. kroner og med 750 mill. kroner til kystforvaltning i perioden 2002-2011. Dette er nødvendig for å redusere etterslepet og å oppnå den nødvendige kvalitetshevingen på infrastrukturen. Dessverre sluttet ikke stortingsflertallet opp om disse nødvendige påplusningene.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil påpeke at samferdselspolitikken må være ulik i distriktene og i sentrale strøk. Viktige distriktspolitiske mål vil være at ulempene ved lange avstander blir redusert. Det blir viktig å prioritere sær-

lig rassikring, vinteråpne veger og tilstrekkelig akseltrykk for å tåle for eksempel tømmertransport.

Disse medlemmer mener det må opprettes et utjamningsfond for drivstoffpriser.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil vise til at Sosialistisk Venstreparti går inn for å fjerne årsavgiften på bil i distriktene. En større del av godstransporten må over på skip eller jernbane. Dette krever en drastisk omlegging av samferdselspolitikken og økt kjøp av jernbanemateriell, vedlikehold og opprustning av skinnegang og terminaler. Godstransport med jernbanen må bli avgiftsfri.

Dette medlem vil påpeke at reduksjonen i bensinavgiften ikke har ført til billigere bensin, men kun til tap av inntekt på 2,5 mrd. kroner til staten. Dette er penger som heller burde vært brukt til satsing på kollektivtrafikk.

Dette medlem mener det er nødvendig å øke støtten til kollektivtrafikk, slik at den når opp i mot femti prosent av driftskostnadene og øke statlige kjøp av tjenester for persontransport på jernbanen.

Dette krever en drastisk omlegging av samferdselspolitikken. Rammebetingelsene for jernbane må endres gjennom fjerning av kjørevegsavgift, investeringsavgift for jernbanemateriell, endret momssystem gjennom innføring av 0-moms med fradragsrett, investeringer i skinnegang og terminaler og et bedre vedlikehold. Overgang fra vei til bane krever investeringer i jernbanemateriell for kombinerte transporter.

Dette medlem fastslår at deler av landet er svært flyavhengig, også for intern kommunikasjon i fylke og landsdel, på grunn av store avstander og manglende alternative transportformer. Disse delene av landet har de høgeste prisene. Ved utlysing av neste anbud for det regionale rutenettet har Sosialistisk Venstreparti foreslått å redusere billettprisene med 30 pst., samt bedt om en vurdering av muligheten for å legge stamrutenettet i Nord-Norge og mellom Nord-Norge og Sør-Norge ut for offentlig kjøp. Den mulige monopolsituasjon i luftfarten for et selskap gjør dette enda mer aktuelt.

4.4 Attraktive tettsteder

4.4.1 Samandrag

De siste ti årene er det gjort mye i distriktene for å styrke og utvikle attraktive tettsteder som oppleves som levende, funksjonelle og trivelige. Slike tettsteder er viktig for å opprettholde bosettingsmønsteret. For å fortsette den positive utviklingen vil Regjeringen fortsatt legge til rette for en samordnet innsats for utvikling av tettsteder, der ulike virkemidler og aktører blir sett i sammenheng, både sentralt, regionalt og lokalt.

4.4.2 Merknader frå komiteen

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, ser på arbeidet med utvikling av attraktive og funksjonelle tettstader som viktig for å byggje gode lokalsamfunn. Satsinga på tettstadutvikling i regi av KRD har vist gode resultat og må utviklast vidare. I dette arbeidet har fylkeskommunen vore sentral aktør i samordning og rettleiing til kommunane. Samspelet mellom lokale, regionale og sentrale styresmakter vert sentralt også i vidareføring av tettstadprogrammet.

Komiteens medlemmer fra Høyre har merket seg at kommunene og tetttstedene til tider beskyldes for å være fantasiløse og like. For å skape større mangfold og trivsel er det viktig å gi mer frihet og ansvar til medlemmene av lokalsamfunent og kommunale myndigheter. Det må åpnes for flere forskjeller i veivalg og mer fornyelser i kommuner og tettsteder.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil vise til Dokument nr. 8:118 (2000-2001) fra stortingsrepresentantene Olav Gunnar Ballo og Inge Myrvoll om en forsøksordning med minipol på offentlige servicekontorer. En slik ordning vil i likhet med Vinmonopolet, representere den mest kontrollerte form for omsetning av alkohol som finnes.

Dette medlem viser til at mange lokalsamfunn har svært stor avstand til nærmeste vinmonopolutsalg. For innbyggerne i disse områder er det en ulempe å ha vanskelig tilgang på lovlige alkoholvarer. En enklere tilgang til lovlige alkoholvarer er således både et alkoholpolitisk og distriktspolitisk tiltak.

Komiteen viser til sosialkomiteens behandling av Dokument nr. 8:11 (2000-2001).

5. FRÅ ENKELTBEDRIFTER TIL UTVIKLINGSMILJØ FOR BEDRIFTER

5.1 Konkurransedyktige, framtidsretta og nyskapande bedrifter

5.1.1 Samandrag

Den næringsrettede ekstrainnsatsen i distrikts- og regionalpolitikken er forankret både i nasjonale næringspolitiske og distrikts- og regionalpolitiske mål og skal understøtte nasjonale strategier og innsatsområder på en effektiv måte. Den overordnede målsettingen om å opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret fordrer et lønnsomt og konkurransedyktig næringsliv i alle deler av landet. Kompetanse og innovasjonsevne er de viktigste framtidige konkurransefaktorene for utviklingen av et slikt næringsliv.

Samtidig med at det blir satset på kompetanseheving i det etablerte distriktsnæringslivet, må det satses mer bevisst på å fremme nyetableringer.

Forutsetningene for at det regionale næringslivet skal utvikles, er sterkere regionale kompetanse- og innovasjonsmiljøer, gjerne lokalisert sammen med universiteter og høgskoler. Det er viktig å bygge opp og videreutvikle slike miljøer og stimulere til samarbeid mellom disse og regionalt næringsliv, andre kompetan-

semiljø og nasjonale og internasjonale nettverk. Hensynet til både bosettingen og samfunnsøkonomien gjør at det fortsatt er nødvendig med en ekstraordinær innsats for å fremme næringsutvikling i distriktene.

Den næringsrettede ekstrainnsatsen i distriktspolitikken blir rettet inn mot tre hovedområder:

– Økt oppmerksomhet på kompetanse og innovasjon i det eksisterende næringslivet. Strategier og rammer for bruk av virkemidlene må ta mer hensyn til kompetanseutvikling og nyskapning.
– Det blir viktig å stimulere til økt etablering av konkurransedyktige, framtidsrettede og nyskapende virksomheter. I dette vil det ligge en særlig utfordring i å stimulere til etableringer innenfor næringer med høy verdiskapningsevne. Arbeidet for å få entreprenørskap inn i utdanningssystemet på alle nivåer skal forsterkes.
– Det er viktig å styrke samarbeidet mellom bedrifter og mellom bedrifter og kunnskapsinstitusjoner ved at en utvikler gode regionale verdiskapingsmiljøer. Større deler av dagens virkemiddelbruk vris fra støtte til enkeltbedrifter til i større grad å styrke bedrifters utviklingsmiljøer. Virkemidlene må rettes inn mot de områdene som har forutsetninger for å lykkes. Virkemiddelapparatet må bli mer oppsøkende og utviklingsorientert.

5.1.2 Merknader frå komiteen

Komiteen meiner meldinga peikar på viktige område for å auke den nasjonale verdiskapinga. Det vil vere avgjerande korleis dei næringspolitiske verkemidlane i brei forstand vert retta inn mot dette arbeidet. Erfaringar frå andre land viser at betydeleg tilrettelegging frå det offentlige, gjennom satsing på fysisk infrastruktur, forsking og utvikling, samt kapitaltilgang brukt på ein rett måte har skapt store industrielle ringverknader.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Høgre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil leggje vekt på at dei lokale og regionale vilkåra for næringsutvikling er svært forskjellige i ulike deler av landet. Det betyr at mål, strategiar og tiltak for å skape utvikling også må være forskjellige og tilpassa dei aktuelle føresetnadene og utfordringane i den enkelte region. Den overordna politikken for regional utvikling må ta omsyn til disse forskjellane og tillate ein betydeleg fleksibilitet i prioriteringar, arbeidsformer og tiltak. Samstundes må det vere nokre overordna rammer for virkemiddelbruken som er felles for alle, og som sikrar at det ikkje oppstår uheldig konkurranse mellom regionar (nullsumspel) ved hjelp av offentlege virkemiddel, eller vert skapt uheldig konkurransevriding mellom bedrifter i ulike deler av landet.

Eit anna fleirtal, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, er samd med Regjeringa i at næringspolitikken framover må leggje vekt på eit regionalt samspel mellom ulike aktørar. Gjennom å samle regionale og nasjonale aktørar, og midlane og kompetansen desse rår over på same arena, greier ein å auke den regionale utviklingskrafta og grunnlaget for verdiskaping.

Effekten av å koordinere ulike verkemidlar og skape positive resultat gjennom forpliktande samarbeid er stor. Dette fleirtalet legg vekt på at det er i det vanskelege spenningsfeltet mellom lokalt, regionalt og nasjonalt nivå det er størst behov for vidareutvikling, og at ein difor må styrke samarbeidet mellom dei ulike nasjonale aktørane innanfor næringsutvikling. Det blir viktigare å finne samarbeidsløysingar enn å sjå på grenselinjer mellom aktørane, slik at merksemda rettast mot korleis organa fungerer i forhold til sine målgrupper og brukarar.

Dette fleirtalet er samd i at det i dei Regionale utviklingsprogramma (RUP) er etablert ein arena for koordinering av bruken av regionale midlar for næringsutvikling, basert på partnerskap mellom de viktigaste utviklingsaktørane på regionalt nivå. Gjennom vidareutvikling bør RUP kunne danne basis for ein meir heilskapleg, fleksibel og målretta utviklingspolitikk basert på regionspesifikke utfordringar, behov og prioriteringar.

RUP bør være eit program som fokuserer på effektiv samhandling for utvikling av regionane sine føresetnader for innovasjon og læring (lærande regionar). Alle sektorar og myndigheitsorgan som spelar ei rolle i utvikling og tilrettelegging av infrastrukturen for næringsutvikling på regionalt nivå, bør inngå som likeverdige partnerar i eit reelt partnerskap med ansvar for utforming og gjennomføring av RUP.

Aktiv deltaking frå næringslivet vil sikre at dei naturgitte vilkår for å utvikle arbeidsplassar vert lagt til grunn i det vidare arbeidet. I tillegg til fokus på styrking av næringslivet si utviklings- og innovasjonsevne, meiner dette fleirtalet at RUP bør gje meir generelle strategiske føringar for bruken av dei etterspurnadstyrde bedriftsretta verkemidlane som forvaltast regionalt. Desse bør vere slik at dei sikrar fokus mot sentrale utfordringar i bedriftene, som kompetanse, innovasjon og samarbeid, men likevel opne opp for finansiering av viktige prosjekt i høve målsetjingane for verdiskaping og busetnad som måtte falle utanfor hovudprioriteringane.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti meiner at alle fylke skal utarbeide Regionale utviklingsprogram, og Strategiske næringsplanar med eit 4-års perspektiv. Desse vert vedtekne av fylkeskommunen sine politiske organ, og vil danne grunnlag for forhandlingar med staten om utviklingsavtalar. Avtalane vil, under gitte vilkår, utgjere ramma

for den statlege ressursallokeringa til næringsutvikling i fylket dei komande fire åra.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at disse partier ønsker å nedlegge fylkeskommunen. I tiden fram til fylkeskommunen avvikles er det ikke naturlig å gi fylkeskommunene et utvidet ansvar for den regionale næringspolitikken.

Disse medlemmer har ingen tro på at 4-årige regionale utviklingsprogram er et egnet virkemiddel i fremtidsrettet vekstpolitikk for distrikts-Norge. Mindre enn noen gang før lar næringspolitikk seg langsiktig planlegge. Tilgang på naturressurser og arealer, samt generelle gode rammevilkår vil derimot gi næringslivet muligheter til å skape vekst i distriktene.

Disse medlemmer forutsetter at SNDs distriktskontorer legger opp det regionale arbeidet utfra lokale forhold og i samråd med de berørte kommunene. I fylker med store avstander bør SNDs distriktskontorer samarbeide med aktuelle kommuner slik at tjenestene som tilbys på distriktskontoret i en viss utstrekning også kan tilbys lokalt.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti og Senterpartiet ber Regjeringa vurdere å innlemme fleire verkemidlar enn det som i dag eksplisitt inngår i grunnlaget for dei regionale utviklingsprogramma, til dømes midlar frå Noregs forskningsråd og Norges Eksportråd.

Desse medlemene ser det som viktig at eit regionalt partnerskap samansett av dei viktigaste utviklingsaktørane må utarbeide årlege handlingsplanar for det næringsretta utviklingarbeidet. Også desse skal vedtakast på politisk nivå og gjerast retningsgjevande for alle deltakarane i partnarskapet. Planane føreset å vere innanfor ramma av nasjonale politiske føringar.

Desse medlemene meiner at slike planar må gjerast mindre detaljerte og meir fleksible enn i dag.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener planene bør bli klarere på flere områder, som for eksempel ansvar for gjennomføring, finansiering og fremdrift.

Komiteen viser til at mange av framtidas arbeidsplassar ikkje er skapt enno. Regionale utdannings- og forskingsmiljø i god dialog med lokalt næringsliv er motorar som trengst for å intensivere utvikling av nye næringar, og vidareutvikling av det eksisterande næringsliv.

Komiteen vil peike på at målet om forskingsmidlar på linje med andre OECD-land må innfriast i komande periode. Dei regionale høgskulane og forskingsinstitutta må styrkast, og konkurrere på lik linje med dei store nasjonale institutta ang. oppdrag.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Framstegspartiet og Senterpartiet, viser til at forsking til ein viss grad vert prega av kva miljø arbeidet vert gjort i. Også difor er det rett å fordele noko av midlane til ulike delar av landet.

Komiteen ser det som viktig å styrke dei regionale kompetansemiljøa som eit ledd i oppbygging av regionale innovasjonsmiljø. Kunnskapsparkane knytta til dei regionale høgskulane er viktige instrument for den utviklinga meldinga legg opp til. Sentrumsregjeringa sette i verk ei satsing på næringshagar. Erfaringane frå dette arbeidet er at det har ført til betydeleg nyskaping og etablering av arbeidsplassar.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeiderpartiet, Kristeleg Folkeparti og Senterpartiet vil gje SIVA handlingsrom til å vere pådrivar i dette arbeidet, i tett dialog med forskings- og utdanningsinstitusjonar over heile landet.

Eit anna fleirtal, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, meiner det må leggjast til rette for at SIVA kan ta avgjerd i god dialog og samarbeid med bedrifter og politisk miljø i distrikta. Dei økonomiske rammene til SIVA må sikre tilstrekkeleg egenkapital og låneramme for alle aktivitetsområda.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet understreker at det bare er privat sektor som kan bidra til varig vekst. Offentlig sektor skal ikke være bærebjelken i Distrikts-Norge, men være tilrettelegger og tilbyder av visse tjenester.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Høyre og Fremskrittspartiet mener at distriktene må fremstå som attraktiv for investeringer og utvikling av nye ideer og virksomheter. Verdiene næringslivet skaper, er grunnlaget for distriktenes velstand. Den økonomiske politikken må derfor innrettes på å gi næringslivet økonomisk handlefrihet og forutsigbare rammebetingelser.

Disse medlemmer mener at næringslivet må få bruke mer tid på produktiv virksomhet og slippe å bruke tid og krefter på å tilpasse seg et uoversiktlig og komplisert offentlig regelverk. Det må ryddes opp i skjemaveldet og forskriftsjungelen. Antall regler og skjemaer som belaster småbedriftene, må reduseres. Dette vil ikke minst komme bedriftene i distriktene til gode.

Politikkens oppgave er ikke å peke ut markedets vinnere, men å legge til rette for verdiskaping ved å fjerne hindringer for vekst og nyskaping.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet mener at selektiv næringsstøtte til bedrifter og bransjer bør derfor nedtrappes til

fordel for bedre rammebetingelser for all næringsvirksomhet.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til merknader om fiskeri under 5.2.2.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet vil vise til at Regjeringen Stoltenberg i sitt budsjettforslag for 2001 fremmet en rekke distriktsfiendtlige forslag. Dessverre vedtok Arbeiderpartiet og sentrumspartiene i budsjettforliket for 2001 forslag som rammer næringslivet i distriktene sterkt. Innstramningene i avskrivningsreglene er et eksempel. Et annet er økningen i el-avgiften som rammer næringslivet i Distrikts-Norge.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti og Senterpartiet vil særleg understreka at budsjettforliket innebar forbetringar for næringslivet og forbrukarane på meir enn 18 mrd. kroner.

Komiteen viser til merknader i Budsjett-innst. S. I (2000-2001).

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Høyre vil påpeke at deler av Distrikts-Norge lider under mangelen på arbeidskraft. Arbeidskraftmangelen fører til at distrikter som sliter med å holde oppe folketallet ikke klarer å utvikle næringer og bedrifter som kan snu den negative utviklingen. Sjømatproduksjon er et eksempel på en næring med stort vekstpotensial i distriktene som ikke får utnyttet sitt potensial på grunn av mangelen på arbeidskraft. Også reiselivet lider under mangelen på arbeidskraft og dette bidrar til å undergrave den årelange satsingen på reiseliv som en viktig vekstnæring i distriktene.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener derfor det er en alvorlig svekkelse av norsk økonomi at stortingsflertallet ikke fulgte opp Høyres forslag i Dokument nr. 8:4 (2000-2001) - bedre tilgangen på arbeidskraft.

Komiteen viser til behandlingen av Dokument nr. 8:4 (2000-2001), jf. Innst. S. nr. 78 (2000-2001) og Ot.prp. nr. 96 (2000-2001), jf. Innst. O. nr. 128 (2000-2001).

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil påpeke at i SNDs årsrapporter fra de siste åra blir det slått fast at styret ofte har avslått eller måttet utsette gode prosjekter både i distriktene og ellers i landet, fordi rammene er for knappe. Dette er prosjekt med stor risiko og stort potensiale, men som SND ikke er i stand til å yte toppfinansiering til. Mange av disse prosjektene blir av den grunn ikke realisert. Hovedbegrensningen ligger i rammene og gir ikke SND nok handlingsrom til å møte de utfordringene som er knyttet til fraflytting fra distriktene. Disse mulighetene må tas i brukt. Verken Norge eller distriktene har råd til å la være å realisere gode prosjekt. Dette medlem vil derfor under behandlingen av St.meld. nr. 36 (2000 2001) om SND foreslå at rammene for tilskudd og risikolån må økes.

5.2 Verdikjedene i landbruks- og fiskerinæringen må utnytte regionale fortrinn

5.2.1 Samandrag

Landbruks- og fiskerinæringene er viktige for bosetting og sysselsetting i distriktene. Næringene står overfor store utfordringer i å utnytte det potensialet som ligger i naturressursene og de naturgitte forholdene. I videreutvikling av verdikjedene i landbruks- og fiskerinæringen er det derfor viktig at en legger vekt på å utnytte regionale fortrinn for å øke lønnsomheten i næringene. I denne sammenhengen er støtte til å utvikle og styrke regionale verdiskapingsmiljøer av stor betydning for en positiv utvikling i kyst- og landbruksområdene i ulike deler av landet. Den generelle sysselsettingspolitikken står fortsatt overfor store utfordringer i forbindelse med å sikre kvalifiserte arbeidssøkere til et stadig mer kompetansekrevende næringsliv. Lokale tilpasninger i arbeidsmarkedspolitikken er derfor en viktig utfordring.

5.2.2 Merknader frå komiteen

Komiteen vil peike på at fiskeri- og havbruksnæringa har stort vekstpotensiale for framtida.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at Regjeringa meiner landbruks- og fiskerinæringane er viktige for distrikta. Fleirtalet vil hevde at landbruket framleis er bærebjelken i mange kommunar, både kva angår busetnad og næringsliv.

Fleirtalet vil peike på at undersøkingar viser stor oppslutning om norsk landbruk i befolkninga, dei fleste vil oppretthalde dagens nivå. Etter dyretragediane i Europa er òg forståinga av trygg mat styrka. Fleirtalet ser eit variert norsk landbruk som viktig for å sikre forbrukarane tilgang til rein mat.

Fleirtalet vil understreke behovet for tilrettelegging for lokalt sal av nisjeprodukt, slik at verdikjedene i større grad kan utnytta lokale fortrinn.

Fleirtalet vil peike på betydninga av næringskombinasjonar i utviklings- og omstillingsprosessar i distrikta. Gjennom å stimulere til og legge til rette for moderne kombinasjonar kan inntektsgrunnlaget og etableringsmuligheitene styrkast, spesielt i område der primærnæringane står sterkt. Erfaringar frå KRD og Landbruksdepartementet sitt prosjekt i Troms (Malangen) viser muligheitene som ligg i å stimulere til nye næringskombinasjonar i distrikta.

Fleirtalet vil vise til målsetjingane i St.meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon,

der utnytting av utmarksressursane er peika på som viktig for å betre inntektsgrunnlaget i næringa. Dersom ein slik strategi skal lukkast må inntektspotensialet og betalingsviljen som finst i høve desse tenestene kunne utnyttast.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti meiner det difor er viktig at ein ikkje får ei ytterlegare svekking av service og infrastruktur i utkantkommunane, då landbruket, hage- og skogbruket, næringlivet elles og anna verksemd er gjensidig avhengige av kvarandre.

Desse medlemene meiner at den positive haldninga til norsk landbruk står i kontrast til dei økonomiske realitetane. Eit auka fokus på matvaresikkerheit og økologi er òg nødvendig. Desse medlemene ser det som avgjerande for ei positiv utvikling i distrikta at ein lukkast i å sikre det økonomiske grunnlaget for matvareproduksjon, og bremse strukturrasjonaliseringa. Landbruket, inklusive hagebruket, er ei næring som krev langsiktigheit og må sikrast forutsigbare rammevilkår.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Høgre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at framlegga i Friluftsmeldinga, St.meld. nr. 39 (2000-2001) om maksimalprisar på jakt og fiske og at det ikkje skal innførast noko form for kompensasjon til grunneigar når det foregår kommersiell utnyting av utmarksressursane, er i motstrid til den vedtekne St.meld. nr. 19 (1999-2000) og vil redusere mulegheitene til å skape ny næring og arbeidsplassar.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener det må utredes hvordan grunneier kan tilstås vederlag fra staten som kompensasjon for reduserte muligheter til å bruke utmarksressursene i næringsøyemed.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti og Senterpartiet, viser til at oppdrett av fisk og skalldyr er ein av dei aller viktigaste næringane å satse på når olje- og gassutvinninga gradvis får mindre betydning. Det er viktig å leggje til rette for havbruk og dermed også sikre utsette kystsamfunn nødvendige ringverknader, t.d. servicefunksjonar.

Oppdrettslova gir staten ei klar plikt til å utvikle havbruk som ei distriktsnæring. Dette er vesentleg for å kunne dra nytte av fordelane ved å drive oppdrett i distrikta. Dessutan bør det nå leggjast vekt på eit tett samarbeid mellom oppdrettsnæringa og fiskerinæringa. Viktige tiltak i denne samanhang vil vere samarbeid om kystsoneplanlegging, teknologisk utvikling, produktutvikling og marknads- og eksportarbeid.

Eit anna fleirtal, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil understreke at ei framtidsretta, lønsam og miljøvenleg fiskeri- og oppdrettsnæring må vere basert på kunnskap, styring gjennom eit fornuftig lovverk, lokalt eigarskap og utnytting av dei fortrinn som kyst-Norge har frå naturen si side.

Dette fleirtalet viser til at Stortinget tidlegare har vedteke at det ikkje skal vere auksjon på oppdrettskonsesjonar. Dette fleirtalet viser til Innst. O. nr. 123 (2000-2001) der Stortinget også endrar lovverket frå fri omsetjing av oppdrettskonsesjonar slik at det er mogleg for personar utan mykje kapital å sikre seg desse. Konsesjonar til undervisning og forskning skal det ikkje takast vederlag for. Dette fleirtalet meiner dette er avgjerande for å sikre sysselsetting og busetjing i kystsamfunna.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til egne forslag fremmet direkte i Stortinget under behandlingen av Innst. O. nr. 123 (2000 2001).

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at det er fleirtal i Stortinget for å opprette eit halvstatleg investeringsselskap. Korleis dette investeringsselskapet skal organiserast ligg til handsaming i næringskomiteen. Eit mål med å bruke statleg risiko- og investeringskapital må vera at gode idear og resultat av norsk forsking i større grad medverkar til verdiskaping og etablering av arbeidsplassar i hele landet, også i distrikts-Noreg.

Eit anna fleirtal, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti og Senterpartiet, viser til at næringskomiteen i Budsjettinnst. S. nr. 8 (2000-2001) særleg framhevar at investeringsselskapet må sjåast i samanhang med mogleg heitene innan biomarin sektor, og potensialet for å utnytta heile verdikjeda frå havbruk og mat til legemiddel og farmasi.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet mener at norsk landbruk skal gi forbrukerne kvalitetsprodukter til konkurransedyktige priser, utnytte nye markedsmuligheter og bevare kulturlandskapet. Eiendomsretten og råderetten i landbruket må vernes. Bonden, og ikke myndighetene, er best skikket til å bestemme hvordan driften på det enkelte bruk bør innrettes. Høyre og Fremskrittspartiet vil liberalisere reglene for omsetning av landbrukseiendommer.

Disse medlemmer vil vise til at konkurranse innen foredlings- og omsetningsleddene er viktig for å oppnå lavere priser, økt mangfold og kvalitet. Økt konkurranse om råstoffet er også til gunst for produsen-

tene. Høyre og Fremskrittspartiet vil derfor sikre uavhengige produsenter konkurransedyktige rammebetingelser og gjøre konkurranselovgivningen gjeldende for omsetningsleddet. De årlige jordbruksforhandlingene bør avvikles.

Jordbruket er tillagt et betydelig ansvar for bosetting, biologisk mangfold og bevaring av kulturlandskapet. Disse medlemmer mener at det offentlige bør betale for disse offentlige godene, mens inntektene fra den løpende matproduksjonen må komme fra markedet. Høyre og Fremskrittspartiet vil derfor at de offentlige tilskuddene til jordbruket legges om til forskjellige former for arealstøtte. Tilskuddsordningene bør endres slik at innsats og initiativ belønnes enten gårdsbruket er stort eller lite.

Disse medlemmer mener at landbrukspolitikken må utformes slik at den samlede støtten til landbruket kan reduseres. For å sikre forbrukerne lave matvarepriser mener Høyre og Fremskrittspartiet at importvernet og markedsreguleringen bør nedtrappes.

Disse medlemmer vil understreke at for norsk landbruk bør produksjon av trygg og ren mat betraktes og utnyttes som et konkurransefortrinn. Det bør være et system for merking av matvarer hvor forbrukerne informeres om hvor varen er produsert og hvilke tilsetningsstoffer den inneholder.

Disse medlemmer vil vise til at utmarksressursene representerer et betydelig verdiskapingspotensial for mange grunneiere. Høyre og Fremskrittspartiet vil trygge grunneiernes rettigheter til jakt og fiske, mineralforekomster og skogressurser. For å styrke økonomien i skogbruket vil Høyre og Fremskrittspartiet selge statens produktive skogeiendommer. Skogbruket må være en selvhjulpen næring med konkurransedyktige rammebetingelser.

Disse medlemmer legger til grunn at fiskeripolitikken skal baseres på en bærekraftig fiskeriforvaltning der hensynet til både fiskeribestandene og næringsutøverne ivaretas. En lønnsom fiskerinæring er et viktig grunnlag for verdiskaping og sysselsetting langs kysten. For å øke lønnsomheten vil Høyre og Fremskrittspartiet arbeide for færre reguleringer, mer markedstilpassede produkter og bedre internasjonal markedsadgang.

Disse medlemmer mener flest mulig bør ha anledning til å satse på fiskeryrket og bli eier eller medeier av eget fartøy. Det vil bidra til at inntektene fra fiskerinæringen reinvesteres i kystsamfunnene.

I de kommende forhandlingene i Verdens Handelsorganisasjon vil Høyre og Fremskrittspartiet prioritere en friere verdenshandel med fiskeprodukter.

Disse medlemmer mener at enhetskvoter eller andre sammenslåingsordninger bør innføres for alle regulerte fiskerier. Slike ordninger vil gjøre det mulig å slå sammen kvoterettighetene og fiskekvotene med færre fiskefartøyer. På denne måten gis det mulighet for en fortløpende kapasitetstilpassing. Høyre og Fremskrittspartiet vil understreke de miljømessige gevinstene en kapasitetstilpassing kan gi. Av hensyn til forutsigbarheten i næringen er det viktig at kriteriene for fordelingen av kvoter mellom de enkelte fartøygruppene ligger fast. Dagens stivbeinte kvote- og rettighetssystem gjør det ofte vanskelig for unge fiskere å starte for seg selv. Høyre og Fremskrittspartiet ønsker å sette av rekrutteringskvoter slik at unge mennesker får mulighet til å etablere seg.

Disse medlemmer mener at for å sikre mangfold og en dynamisk utvikling av fiskerinæringen er det viktig at eierskapet til den norske fiskeflåten er spredt. For stor eierkonsentrasjon kan bli en trussel mot den frie konkurransen om råstoffet. Høyre og Fremskrittspartiet mener deltakerloven må liberaliseres slik at det i større grad blir anledning for andre enn fiskere å investere i fiskeflåten. Dette vil styrke fiskeindustriens muligheter til å eie fiskefartøy, samtidig som fiskerne i større grad får anledning til å innhente ekstern kapital.

Disse medlemmer ønsker en friere førstehåndsomsetning av fangsten mellom kjøper og selger. Det vil sikre at råstoffet kan selges dit det gir størst lønnsomhet. Utviklingen av fiskeindustrien er avhengig av en stabil tilgang på råvarer for å tilfredsstille eksportmarkedenes stadig strengere krav til forsyningssikkerhet og høyt bearbeidede produkter. Det må derfor være mulig å inngå langsiktige leveringsavtaler mellom kjøper og selger uten at disse kan settes til side av salgslagene. Fiskere med svak lokal markedsstilling må fortsatt sikres mot manglende konkurranse på mottakssiden.

Disse medlemmer vil vise til at et stortingsflertall, bestående av Arbeiderpartiet og sentrumspartiene, i Innst. O. nr. 123 (2000-2001) har påført oppdrettsnæringen betingelser som medfører alvorlige hindringer for en næring med stort utviklingspotensiale langs kysten.

Arbeiderpartiet og sentrumspartiene har blitt enige om at det skal innkreves avgift ved tildeling av nye oppdrettskonsesjoner. Oppdretterne må nå forberede seg på at Arbeiderpartiet og sentrumspartiene har plukket ut norsk oppdrettsnæring som landets neste skatte- og avgiftsoffer. Listen over nye skatter, avgifter og reguleringer sentrumspartiene og Arbeiderpartiet er blitt enige om er lang:

- Vederlag på 5 mill. kroner ved tildeling av nye konsesjoner
- Nytildelte konsesjoner kan ikke overdras i løpet av de ti første årene
- Det skal fremlegges forslag om en arealavgift eller produksjonsavgift på oppdrett
- Det skal utredes en egen avgift på videresalg av konsesjoner
- Antall nye konsesjoner begrenses til 35

Sentrumspartiene, som tidligere har signalisert motstand mot vederlagsordningen, har dermed gjort knefall for Arbeiderpartiet. Samtidig strammes den tvangstrøya av reguleringer stortingsflertallet har lagt

oppdrettsnæringen i, ytterligere inn. Konsekvensen er at konkurransevnen til næringen svekkes og at norske oppdrettere vil se større muligheter utenfor landets grenser. Fra nå av må mange tiltakslystne langs norskekysten som ønsker å komme i gang med oppdrett av laks og ørret, belage seg på å betale en høy inngangsbillett til den norske statskassen. Arbeiderpartiet og sentrumspartiene svekker også mulighetene til å utvikle sterke eier- og kompetansemiljøer innenlands. I praksis legger flertallet opp til at den fremtidige veksten i havbruksnæringen skal skje i utlandet.

Dette er en utvikling disse medlemmer beklager. Disse partier vil heller avregulere norsk oppdrettsnæring. Dagens konsesjonsordning bør erstattes med en godkjenningsordning, der man slipper til dersom de miljø-, kunnskaps- og arealmessige forutsetninger er på plass.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil påpeke at det er behov for mer politisk styring over de viktige naturressursene slik som energiforsyning, olje og gass og fisk. Både distriktspolitiske og miljøpolitiske hensyn må få større vekt.

Dette medlem vil påpeke at fiskeressursene er hovedgrunnlaget for arbeid og bosetting langs store deler av kysten i Norge. En stadig voksende havfiskeflåte er i ferd med å tømme verdenshavene for fisk og fører til utarming av de økonomiske og sosiale vilkårene for kystbefolkningen. Det må innføres en bærekraftig forvaltning av fiskeressursene basert på forskernes anbefalinger.

Dette medlem mener at fiskeriallmenningen må holdes åpen ved at det innføres fritt fiske for båter under 15 m som fisker med passive redskaper, og gå imot innføring av omsettelige kvoter/enhetskvoter. Økningen i større kystfartøy må dekkes inn ved overføring av kvoter fra fabrikktrålerflåten. Fabikktrålerflåten må reduseres og leveringsplikten må overholdes. Fiskeressursene må forvaltes på en slik måte at mer av fangsten kommer på land i Nord-Norge.

Dette medlem vil arbeide for å skille fiskerettighetene fra båten. Dersom båten selges ut av regionen/fylket mister båtens eier fiskerettighetene, som retildeles nye fiskere i regionen/fylket. Det må innføres fylkesvis/regional kvotefordeling, hvor det politiske organ har hånd om tildelingen av fiskerettighetene innenfor sin region/fylke og lånerammen i SND-systemet for finansiering av fornyelse i kystfiskeflåten må utvides.

Dette medlem vil påpeke at nyskaping, variasjon, miljøvennlighet og utvikling av en høy markedskompetanse i fiskeri- og havbruksnæringa er avhengig av økt forskningsvirksomhet ved universiteter, høgskoler og i andre fagmiljøer.

Dette medlem vil påpeke at havbruk er en viktig distriktsnæring som kan gi flere arbeidsplasser, fordi både forskning, produksjon, foredling og salg kan foregå lokalt. Oppdrettsnæringa vil legge beslag på viktige områder langs kysten, områder som gjennom generasjoner har vært brukt til fiske, frilufts- og rekreasjonsaktiviteter. Det er derfor naturlig at det innføres en arealavgift på retten til å bruke en lokalitet i kommunen, og at denne skal tilfalle kommunen.

Dette medlem vil påpeke at konsesjonstildeling må fungere som et virkemiddel for å styrke miljøhensyn, bosetting og næringsutvikling i distriktene, blant annet ved at de tildeles ut fra dokumentasjon på næringskonsept som for eksempel slakting, pakking og videreforedling lokalt. Konsesjoner må ikke bli omsettelige på det åpne markedet eller auksjoneres bort og de må gå tilbake til staten ved opphør eller satt tidsfrist.

Dette medlem vil påpeke at landbrukspolitikken er vesentlig både for distriktsbosettingen og for å skaffe forbrukerne trygg mat. Norsk landbruk kan ikke konkurrere på volum og pris, men på kvalitet og trygg mat. Dette medlem vil fremme en landbrukspolitikk som sikrer slike målsettinger og som får flere arbeidsplasser, belønner økologi, god miljøforvaltning av jord og landskap for pengene. Kombinasjonsbrukerne må være ryggraden i bruksstrukturen.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil vise til at ordningen med servicekontor må utbygges og statlige etater pålegges å gå inn i slike samarbeid.

Disse medlemmer vil vise til at det i store deler av landet og spesielt i Hedmark og Oppland, er et stort potensial i økt bruk av bioenergi som er fornybar og miljøvennlig energi. Den store biomasseressursen er av uvurderlig verdi for hele landet og nødvendig for at vi kan bedre vår klima- og energipolitikk. Ved å ta den i bruk slipper vi både forurensende gasskraftverk og forurensende import. Lokal energidekning frigjør energi og reduserer problemene med effektknapphet.

Disse medlemmer vil vise til at innlandsområder med store skog- og bioressurser ikke på samme måte som kystområdene tar del i den rivende utviklingen som foregår innenfor havbruk, fiske, olje og gass. Satsing på bioenergi vil gi disse områdene mulighet til å ligge i front når det gjelder utvikling av framtidsrettet miljøvennlig energi, samtidig som det vil gi mange arbeidsplasser lokalt.

Disse medlemmer vil vise til Dokument nr. 8:103 (2000 2001) fra stortingsrepresentantene Hallgeir H. Langeland og Karin Andersen om økt satsing på bioenergi og om å utarbeide en nasjonal plan for utbygging av infrastruktur til vannbåren varme. I Innst. S. nr. 263 (2000-2001) støtter et flertall forslaget om en nasjonal plan og det er derfor tatt viktige skritt for å realisere god miljø- og distriktspolitikk. Både av hensyn til miljøet og av hensyn til distriktene er det viktig at ambisjonen i arbeidet økes. Norsk Bioenergiforening bekrefter at en satsing på biomasse, spillvarme og varmepumper kan gi 10 nye og miljøvennlige TWH hvis forholdene blir lagt til rette for det og den politiske viljen er til stede. Disse medlemmer

mener derfor det er behov for å få satt flere konkrete prosjekter ut i livet.

Disse medlemmer foreslår derfor følgende:

"Stortinget ber Regjeringen innen utgangen av 2001 å sørge for at det blir igangsatt minst 10 prosjekter for å øke bruken av bioenergi og vannbåren varme."

6. REGIONAL UTVIKLING - FRÅ EINE-ANSVAR TIL FELLES INNSATS

6.1 Samordning og samarbeid på brukernes premisser - fra sektorinnsats til samordnet innsats

6.1.1 Samandrag

Fylkeskommunene vil ha et hovedansvar for å etablere og utvikle samarbeid i regionale partnerskap mellom fylkeskommunene, regionale statlige aktører, kommunene, næringsliv, kompetanseinstitusjoner og private organisasjoner. Slike partnerskap må evne å mobilisere til felles innsats for regional utvikling. Uten kontinuerlig kompetanseutvikling, nyskaping og bevisst satsning på ulike regioners fortrinn, kan enkelte distrikt eller næringer bli tapende i den voksende konkurransen.

Distrikts- og regionalpolitikken må ta utgangspunkt i behovene til folk og næringsliv og i de store regionale forskjellene for utvikling som er i dette landet. Det skal skje gjennom å gi ansvar og vise tillit til de aktører som er de regionale premissgiverne for den lokale og regionale samfunnsutviklingen. Dette er også i tråd med målet om å effektivisere offentlig forvaltning og styring.

Nye og forenklede arbeidsformer må ta hensyn til brukernes behov. Erfaringer viser at befolkning og næringsliv har behov for en effektiv og samordnet offentlig sektor. Alle politikkområder som har relevans for den regionale utviklingen må ses i sammenheng. Brukermedvirkningen skal forsterkes både i analysearbeid og i diskusjoner om mål og prioritering. I arbeidet med regionalisering og medvirkning må en trekke lærdom av både nasjonale og internasjonale erfaringer.

Gjennomføringen av en slik politikk innebærer bedre samordning og mer samarbeid på tvers av dagens departementer, sektorer, etater, direktorater og profesjoner. Det er særlig behov for å sikre god samordning om konkretisering av nasjonale mål mellom departementer med ansvar for politikkutforming og virkemidler knyttet til næringsutvikling. En ny oppgavefordeling tar sikte på å forenkle og bedre samordningsmulighetene mellom ulike typer statlig og annen offentlig innsats for regional utvikling. Sammen med en forenkling av regelverk og større frihetsgrader, først og fremst i bruken av generelle distriktspolitiske virkemidler, vil det bidra til å skape bedre rammebetingelser for felles innsats.

Statlige aktører, som ulike departementer, Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (SND), fylkesmennenes landbruksavdelinger, SIVA og Norges forskningsråd (NFR) og Sametinget og fylkeskommuner og kommuner har på ulike måter sentrale roller i distrikts- og regionalpolitikken og i samfunns- og næringsutviklingen.

SND er en viktig premissgiver for utformingen av distrikts- og regionalpolitikken og næringspolitikken generelt. Det er en forutsetning at SND har en aktiv rolle i det regionale partnerskapet innenfor rammen av de nasjonale mål og retningslinjer som gjelder for fondets virksomhet. SIVA har som mål å være et nasjonalt foretak for økt verdiskaping og sysselsetting i distriktene. SIVAs hovedoppgaver skal fortsatt ligge i distriktene, og selskapet skal ha en klar distriktsprofil. Norges forskningsråd er en viktig aktør når det gjelder å spre ny kunnskap og teknologi til næringslivet. I forbindelse med oppfølgingen av den pågående evalueringen av NFR bør det vurderes om og eventuelt hvordan NFRs regionale forankring kan styrkes.

Kommunene og fylkeskommunene legger viktige rammebetingelser og leverer viktige tjenester for både innbyggere og næringsliv. Det er en sentral utfordring at det kommunale nivået medvirker til at målene i distrikts- og regionalpolitikken kan nås på en best mulig måte.

6.1.2 Merknader frå komiteen

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til Regjeringa si vektlegging av fylkeskommunen som hovudansvarleg for å utvikle samarbeid om regional utvikling, jf. St.meld. nr. 31 (2000-2001). Fleirtalet er einig i at fylkeskommunen si rolle vert styrka, og at fylkeskommunen no blir ein politisk hovudaktør i den utviklingspolitikken ein formar regionalt. Fleirtalet viser til Kommunenes Sentralforbund sitt innspel i høyringa i komiteen, og vil understreke behovet for at KRD si samordningsrolle vert styrka.

Fleirtalet legg vekt på at dei oppgåvene som vert lagt til fylkeskommunen må følgjast med økonomiske verkemidlar.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti meiner at dersom det regionale folkevalde nivået blir drivkraften i utviklinga framover må også det økonomiske verkemiddelapparatet regionaliserast.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti og Senterpartiet vil peike på evalueringa av tilskotsordninga "Regionale samordningstiltak", som var innført av sentrumsregjeringa i 1998. Føremålet med ordninga er å fremje ein brei samordningsinnsats over forvaltingsgrenser og politikkområde som kan bidra til å nå distriktspolitiske mål. Møreforsking si evaluering peikar på at tilskotsordninga har fremja regionalt samarbeid og har vore ein arena for

dialog og læring på og mellom ulike nivå. Desse medlemene ser på konklusjonane i rapporten frå Møreforsking som interessante, og tilrår ei vidareføring av tilskotsordninga.

Komiteens medlem frå Sosialistisk Venstreparti er positiv til regionale samarbeidstiltak, men viser til forslag under kap. 1.2 om å samle alle midlene til distriktsutvikling i samlepotter som disponeres fritt av kommuner og fylkeskommuner.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Kristeleg Folkeparti, Høgre, Framstegspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at i enkelte deler av landet er ein komen langt i å finne praktiske samarbeidsmønster på tvers av nivå og etatar. Prosjektet "Høyhastighetsnett i Ryfylke", slik det er omtala på side 54 i meldinga, er eit godt døme på det. Her har ein gjennom spleiselag mellom seks kommunar, Rogaland fylkeskommune og statleg tilskott utvikla breibandstilbod i Ryfylke-regionen til same pris som Stavanger-regionen. Jæren Produktutvikling, ei interkommunal stifting, som har som formål å vere eit bindeledd mellom idéhavarar og etablerarar på den eine sida og "den samla kunnskapsmengda i området" på den andre sida, er ein modell som bør ha overføringsverdi til andre regionar. Her kan ein vise til auka verdiskaping i Jærregionen ved etablering av nye levedyktige bedrifter samt at eksisterande næringsliv er tilført nye lønsame produktideer. I Sogn og Fjordane har ein sidan 1995 etablert eit nettverk kring utvikling av IKT, IT-forum i Sogn og Fjordane, der regionale statlege og fylkeskommunale etatar har delteke saman med verksemder som t.d. Hydro, representantar frå SMB, NHO, Høgskulen i Sogn og Fjordane og Vestlandsforsking. Styrken i dette samarbeidet har sett heller små miljø i stand til å ta større oppdrag og prosjekt enn ein kunne makte enkeltvis, mellom anna har ein hatt ansvar for drifting av store EU-prosjekt som TITAN; utvikling av kartbaserte tenester over internett. Desse erfaringane har også utvikla miljø som er i stand til å utvikle og drifte nasjonale tenester. Eit døme på dette er Norge.no, portalen for all offentleg informasjon, som er utvikla og vert drifta frå Leikanger i Sogn. Også mange mindre KIFT-verksemder har vakse fram som resultat av dette samarbeidet, og det er samarbeid på gang for å byggje ut breiband til heile fylket.

Fleirtalet ber Regjeringa syte for at erfaringar frå ulike vellukka samarbeidsposjekt og -nettverk vert samla i ein erfaringsbase, som kan nyttast til idébank for andre.

Komiteen ser svært positivt på alle typer samarbeid, der ein evnar å sjå over etatsgrenser- og nivå og der privat og offentleg verksemd skaper utvikling i lag.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil peike på at det kan sjå ut som etatsgrensene vert høgare og viljen til samarbeid mindre dess nærare ein kjem direktorat og departementskontor. Det kan òg sjå ut som moderniseringa av offentleg sektor fører til at mange arbeidsplassar vert lagde ned i distrikta, men at få tilsvarande endringar skjer sentralt. Desse medlemene ber difor Regjeringa leggje fram eit oversyn som viser konkrete samarbeidstiltak i det sentrale statsapparat, og korleis ein utviklar sektorovergripande samarbeid i direktorat og departement.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil peke på at departement og direktorat er organisert etter ansvarsdelingen mellom statsrådene, og at de må samarbeide etter behov for å samordne mellom politikkområder. Nasjonal transportplan er et aktuelt eksempel, der distrikts- og regionalpolitikken er gitt bred omtale og er ett av fire prioriterte områder. Av prosjektene som har fått tilskudd i 1999 og 2000 for å stimulere til samarbeid og samordning om distrikts- og regionalpolitiske problemstillinger på tvers av sektorgrenser, er 13 sentralt initierte og 43 regionale. Også de regionale kan ha betydning for samarbeid og samordning mellom sentrale organ. I fornyelsesarbeidet blir det ellers sett på muligheter for samordning mellom sentrale organer der det er naturlig.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, ser på SIVA og SND si verksemd som svært viktig for utvikling i distrikts-Norge. Det er viktig med stabile og forutsigbare rammer til dette arbeidet.

Fleirtalet vil peike på at Regjeringa i St.meld. nr. 36 (2000-2001), som handlar om framtida for SND, har fremja forslag om at dei regionale styra i SND skal få beslutningsmyndigheit. Fleirtalet vil understreke at det har stor verdi at SNDs avgjerder på regionalt nivå er godt forankra i fylkeskommunane så vel som i andre miljø. Ved å overføre beslutningsmyndigheit til dei regionale styra med ein brei representasjon vil denne forankringa verte styrka.

Medlemene i komiteen frå Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti meiner at for å følgje opp intensjonane om fylkeskommunen som ein sentral aktør i utviklinga av regionane, må alle medlemene i dei regionale SND-styra oppnevnast av fylkeskommunen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet, viser til Innst. S. nr. 305 (2000-2001) om SND.

Eit anna fleirtal, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Høgre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstre-

parti, vil peike særskilt på den viktige rolla SIVA har hatt og har i utvikling av kunnskapsintensiv næringsverksemd i distrikta.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, slutter seg til at SIVAs hovedoppgaver skal ligge i distriktene, og at selskapet skal ha en klar distriktspolitisk profil.

Satsinga på kunnskapsparkar og næringshagar har etter fleirtallet sitt syn vore vellukka, og må vidareutviklast i alle deler av landet. Verdiskapinga i distrikta er stor, og det ligg til rette for ytterlegare vekst i mange natur- og kunnskapsbaserte næringar. SND og SIVA har ei viktig oppgåve å sikre at næringslivet i distrikta får tilgang på naudsynt kompetanse, nettverk og kapital.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, ber Regjeringa syte for at det vert lagt til rette, både organisatorisk og økonomisk, for at SND og SIVA kan utføre sine oppgåver på ein god måte. Organisatorisk ved at avgjerdene vert tekne i nært samarbeid med bedrifter og politisk nivå i distrikt og regionar, og økonomisk ved at staten sikrar eigenkapital og lånerammer som står i høve til den vekst SND og SIVA har hatt i sine verksemdområde dei seinare åra.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Høgre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, meiner SIVA sitt inkubatorprogram må styrkast, det inneber utvikling av profesjonelle miljø for etablering av verksemder i heile landet.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Høyre og Fremskrittspartiet understreker at konkurransedyktige og forutsigbare rammebetingelser er myndighetenes viktigste bidrag til et lønnsomt og nyskapende næringsliv. Skal Norge være et attraktivt land å investere i og drive virksomhet fra må de samlede rammebetingelsene tåle internasjonal sammenligning.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Høyre mener SNDs virksomhet må være rettet mot områder der markedet og private tilbud ikke fungerer tilfredsstillende. Offentlig medvirkning i form av direkte tilskudd, ansvarlige lån eller garantier kan bidra til at mange prosjekter kommer over denne første kneika. Disse medlemmer mener det er en målsetting å legge til rette for lønnsomt næringsliv i hele landet, og mener derfor at det i enkelte tilfeller kan være riktig at det offentlige avlaster risiko i slike prosjekter enten gjennom såkornfond eller gjennom å garantere for deler av lånebeløpet. I tillegg har SIVA en rolle å fylle innen utvikling av infrastruktur.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet vil understreke at det også må være grenser for politikk i forhold til utvikling av regioner og distrikter. Disse medlemmer mener at Regjeringen blant annet legger til grunn en overdreven tro på fylkeskommunen og fylkeskommunale planer for å oppnå en mer positiv utvikling i distriktene.

6.2 Større langsiktighet i utviklingsarbeidet

6.2.1 Samandrag

Regjeringen går inn for at tidsperspektivet for de regionale utviklingsprogrammene (RUP) som fylkeskommunene utarbeider, blir endret fra årlige til fireårige programmer og at de samordnes med fylkesplanleggingen. Evalueringen av regionale utviklingsprogrammer viser at arbeidet med programmene har utviklet seg positivt og har bidratt til å få i gang og videreutvikle samarbeid og samordning i mange fylker. Det er imidlertid nødvendig å gjøre programmene forvaltningsmessig smidigere med sterkere fokus på næringspolitiske mål og prioriteringer. Særlig viktig er mer langsiktighet i programmene, større regional frihet til å tilpasse virkemidlene, større vekt på samarbeid i partnerskap og inngåelse av avtaler mellom det nasjonale og det regionale nivået for bruk av distrikts- og regionalpolitiske virkemidler. Avtalene vil være tilpasset de statlige budsjett- og bevilgningsrutiner.

6.2.2 Merknader frå komiteen

Komiteen støttar Regjeringa sitt forslag om større langsiktigheit i utviklingsarbeidet og viser elles til merknaden under kap. 6.1.2.

Langsiktigheit i rammevilkår, både økonomiske og regelstyrte, er etter komiteen si meining viktig for å oppnå resultat i utviklingsarbeidet. I tillegg må ein i større grad enn no fokusere på å byggje opp ei positiv haldning til entreprenørskap hjå komande generasjonar.

Komiteen ser behov for aktivt å utvikle gründerkultur. Ungdom må allereie i skulen få innblikk i bedriftsetablering og entreprenørskap, og få tru på eigne skapande krefter. Alle elevar bør få erfaring frå elevbedrift i løpet av ungdomsskulen eller den vidaregåande skulen, aktivt utvikle gründerkultur. Ei innføring i spelereglane i arbeidslivet, arbeidsgjevar og arbeidstakar sine rettar og plikter samt organisasjonskunnskap er viktig allmennkunnskap som må inkluderast i undervisninga. Komiteen ber Regjeringa utgreie auka bruk av praksissemester og hospitantordningar for studentar. Det må vere eit mål at flest mogleg studentar gjennomfører ei fagleg relevant praksisperiode i arbeidslivet i løpet av studiet. Særleg regionale høgskular må knyte sterkare band til lokalt næringsliv.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til Regjeringa sitt framlegg om å auke tidsperspektivet for dei årlege utviklingsprogramma i fylkeskommunane frå eit år til fireårige program. Etter fleirtalet si meining er dette eit steg i rett retning som må følgjast av større langsiktighet også frå departementet si side. Raske endringar i lov og regelverk kan vere til hinder for gjennomføring av gode tiltak. KRD må ha ansvar for å sjå til at alle departement er samordna og langsiktige i si planlegging, ikkje minst ved endringar i lov- og regelverk.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti meiner at dei økonomiske verkemidlane bør på sikt tilordnast ei fireårig planlegging, slik at fylkeskommunane til ei kvar tid har oversyn over forventa oppfølging frå staten.

6.3 Fra sentralt regelverk til større regional frihet

6.3.1 Samandrag

Regjeringen legger vekt på at de økonomiske distrikts- og regionalpolitiske virkemidlene i størst mulig grad kan tilpasses de skiftende utfordringene og problemene i ulike regioner. Det vil derfor bli vesentlig større frihet til å foreta regionale og lokale prioriteringer innenfor rammen av nasjonale mål og strategier.

Virkemiddelbruken skal gjennom nærings- og samfunnsutvikling bidra til å styrke og utvikle robuste regioner og småsamfunn. Regjeringen legger stor vekt på at det blir lagt et kjønns- og livsfaseperspektiv til grunn for virkemiddelbruken. I den forbindelse vil det spesielt bli satt fokus på kvinners deltakelse og innflytelse i næringslivet, ungdom i distriktene og unge i etableringsfasen.

Kommunal- og regionaldepartementet vil forenkle virkemidlene gjennom en todeling av de distrikts- og regionalpolitiske virkemidlene, i tilrettelegging for samfunns- og næringsutvikling og direkte bedriftsrettet innsats. Regelverket skal gjøres enklere, og fylkeskommunene får delegert mer av de tilretteleggende distriktspolitiske virkemidlene som i dag blir forvaltet sentralt og det vil bli gitt større frihetsgrader i bruken av de tilretteleggende virkemidler. Endringene skal innføres gradvis over flere år. Disse endringene blir sett i sammenheng med innføringen av fireårige regionale utviklingsprogrammer og med at det blir satt i verk en ny oppgavefordeling mellom forvaltningsnivåene. Det geografiske området for bruken av tilretteleggende virkemidler skal nedfelles i de fireårige regionale utviklingsprogrammene. Også sentrale fylker forutsettes tilført mindre virkemiddelbeløp for deltakelse i regionalt samarbeid.

Ordningen med kommunale næringsfond kommer til å bli videreført. Formålene under ordningen blir utvidet slik at de kan benyttes til tiltak som omfatter flere sider ved nærings- og samfunnsutviklingen. Fylkeskommunene får større handlingsrom og ansvar ved tildelingen av kommunale næringsfond til kommunene.

Ansvaret for forvaltningen av etablererstipendet skal overføres til SND-kontorene i fylkene. Fylkeskommunene vil likevel ha et strategisk ansvar for å kunne sikre en helhetlig og samordnet innsats for næringsutvikling gjennom føringer i regionale utviklingsprogrammer.

Dagens ordning med redusert arbeidsgiveravgift er godkjent av ESA fram til og med 31. desember 2003. Det er Regjeringens synspunkt at dette er et godt og hensiktsmessig virkemiddel som bør videreføres.

6.3.2 Merknader frå komiteen

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til merknader under kap. 3.

Eit anna fleirtal, medlemene frå Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, er samd i Regjeringa sitt forslag til styrking av fylkeskommunen som tilretteleggjande distriktspolitisk aktør. Dette fleirtalet viser til at Regjeringa vil vidareføre ordninga med kommunale næringsfond.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti meiner at ut frå den store betydninga denne ordninga har for mange mindre kommunar, bør ordninga ikkje berre vidareførast, men styrkast.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Kristeleg Folkeparti, Høgre, Framstegspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at i regional utvikling blir nye IKT-baserte samhandlingsformer no tillagt stor vekt i omstilling innanfor offentleg sektor og i utvikling av næringslivet sine konkurransetilhøve i ein global økonomi. Både ulike departement, SND og fleire bransjeretta program, samt EU si store satsing Europa, bidreg til dette. Samtidig skjer det også ei rask og reell utvikling i næringslivet med forholdsvis store og raske omleggingar til IKT-baserte nettverkssamarbeid og e-handelstilpassa rutiner. Endringane har brei effekt sidan dei får innverknad både på samhandling mellom bedrifter, mellom bedrifter og offentleg sektor og mellom bedrifter og konsumentar. Forsking innanfor infrastruktur og konsekvensar av globalisering viser at bruk av IKT påverkar samfunnet og har store konsekvensar for næringsliv og regional utvikling. Mellom anna ser vi at teknologien i stor grad kan nyttast til å sentralisere verksemder, tenester, m.m.

Fleirtalet meiner at dersom regionale politikkutformarar og verksemdene sjølve skal sikre vilkåra for distriktsbasert næringsliv, er det særs viktig å utvikle systematisk kunnskap om effektar av denne utviklinga, og vurdere korleis dei nye samhandlingsformene kan utnyttast og tilpassast til beste for næringslivet og sam-

funnet i utkantane. Eit særleg interessant perspektiv er knytt til utvikling av heilheitlege infrastrukturar som grunnlag for å sikre ei positiv regional utvikling. Dette betyr at ulike infrastrukturtiltak må verke saman for å sikre ei god utvikling, mellom anna teknisk-, organisatorisk- og kunnskapsinfrastruktur. Eit døme på ei slik satsing er Sogn og Fjordane der det er lovande resultat ut frå kombinasjonar av tekniske infrastruktur (breibandsatsingar), organisatorisk infrastruktur (IT-forum Sogn og Fjordane) og kunnskapsinfrastruktur (aktivt høgskule- og forskingsmiljø). Fleirtalet ber departementet om å studere denne type satsingar og vurdere om slike heilheitlege infrastruktursatsingar kan vere ei betre tilnærming til å sikre balansert regional utvikling og auka regionalt sjølvstyre.

Fleirtalet viser til at dagens ordning med redusert arbeidsgiveravgift er godkjent av ESA til 31. desember 2003. Ordninga er uomtvisteleg eit av dei aller viktigaste distriktspolitiske verkemidlane vi har og inneber for år 2000 ein fordel for næringsliv og offentleg verksemd i verkeområdet på om lag 7 mrd. kroner. Fleirtalet meiner det er svært viktig at Regjeringa førebur ei vidareføring og viser i samband med det til Innst. S. nr. 152 (2000-2001).

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil påpeke viktigheten av at Regjeringen lykkes i sitt arbeid med ny notifisering av ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift. Dette er det største distriktspolitiske virkemidlet vi har og det ble kjent ulovlig som statsstøtte i EFTA-domstolen 20. mai 1999. Ordningen kan midlertidig videreføres som regionalpolitikk etter EFTAs retningslinjer for transportstøtte fram til 2003. Dette kommer i tillegg til at også de bedriftsrettede midlene må reduseres etter pålegg fra EU. Dette er fundamentale og prinsipielle endringer som gjør det vanskeligere å drive god distriktspolitikk i Norge.

Disse medlemmer vil påpeke at EU-utvidelse østover setter andre distrikts- og regionalpolitiske problemstillinger på EUs dagsorden. Våre behov er å få mulighet til å yte kompensasjon for avstand, klima og liten befolkningstetthet. I Øst-Europa dreier problemene seg om fattigdom, mangel på kompetanse og teknologi.

Det er av fundamental betydning for norsk distriktspolitikk at det legges en strategi for å kunne opprettholde differensiering av ordningen og støttenivået utover 2003.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet vil understreke viktigheten av at distriktskommunene får økonomisk gevinst ved å legge til rette for næringsutvikling. Overføringen av hele selskapsskatten til staten har fratatt distriktskommunene viktige incentiver for å styrke sysselsettingen og bosettingen.

Disse medlemmer konstaterer at Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og sentrumspartiene ikke støttet Høyres forslag i Dokument nr. 8:88 (2000-2001) om at deler av selskapsskatten igjen skulle tilfalle kommunene.

Disse medlemmer vil vise til at fylkeskommunen har utspilt sin rolle og har følgelig ingen plass i utvikling av den fremtidige næringspolitikken. Det er ikke mangel på planer og byråkrater som hindrer utvikling i distriktene, men privat kapital og gode rammebetingelser.

7. ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSAR

7.1 Samandrag

7.1.1 Administrative konsekvenser

Fylkeskommunene får utvidet ansvar for forvaltning og koordinering av den offentlige innsats i distrikts- og regionalpolitikken. Dette vil innebære en forenkling ved at offentlig innsats i større grad avgjøres regionalt i samarbeid mellom regionale og lokale politiske myndigheter, andre offentlige aktører og brukerne. Dette betyr at færre forvaltningsnivåer vil være involvert i sakene.

Stortingsmeldingen legger opp til forenklinger både for staten, fylkeskommunene og andre samarbeidsparter ved overgang fra årlige til 4-årige regionale utviklingsprogram.

Et sterkt fokus på å opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret er særlig viktig for ressurs- og miljøforvaltningen. Et annet hovedprinsipp som legges til grunn i meldingen er kjønns- og livsfaseperspektivet. Dette vil ha betydning for innretningen av distrikts- og regionalpolitikken og de ulike virkemidlene.

7.1.2 Økonomiske konsekvenser

For å gjennomføre de omlegginger som Regjeringen fremmer i meldingen kreves det ikke særskilte nye statlige ordninger eller særskilte nye bevilgninger, men de kan dekkes ved omprioriteringer innenfor gjeldende budsjettrammer for de berørte departementer. Midler til de ulike innsatsområdene i meldingen blir redegjort for i forbindelse med fremleggelsen av de årlige budsjettene.

Avtalene mellom Kommunal- og regionaldepartementet og fylkene om innretningen på bruk av distriktspolitiske virkemidler i de 4-årige utviklingsprogrammene vil ikke innebære endringer i de årlige statsbudsjett- og bevilgningsrutiner som gjelder for statlige bevilgninger.

I lokaliseringstilfeller der distriktspolitiske hensyn vurderes viktigere enn økonomiske hensyn, vil det kunne medføre høyere kostnader, men resultatet av en desentral lokalisering kan like gjerne være lavere utgifter for virksomheten. Den konkrete vurderingen av de økonomiske konsekvensene må gjøres i hvert enkelt tilfelle.

7.2 Merknader frå komiteen

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Kristeleg Folkeparti, Høgre, Framstegspartieti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti registrerer at dei omleggingar som Regjeringa fremmer i meldinga ikkje set krav til særskilde nye statlege ordningar eller særskilde nye løyvingar, men skal dekkast ved omprioriteringar innanfor gjeldande budsjettrammer for dei enkelte departement.

Desse medlemene konstaterer at Regjeringa ikkje ser behov for auka løyvingar til tiltak i distrikts- og regionalpolitikken.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet legger til grunn at Regjeringen mener det er tilstrekkelig med budsjettmidler og slutter seg til det.

Disse medlemmer vil presisere at utsagn i meldinga om at det ikke kreves særskilte nye bevilgninger til å gjennomføre de omlegginger Regjeringen fremmer i meldinga, ikke gjelder nye tiltak som er avklart og presentert i annen og tidligere sammenheng, men som likevel er viktige deler av meldingas strategier. Disse medlemmer vil fremheve gjennomføringen av tilbud om bredbånd, offentlige servicekontorer i alle kommuner og omstillingsstøtte til kommuner med store sumvirkninger av mange mindre offentlige omlokaliseringer som sentrale eksempler her.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Kristeleg Folkeparti, Høgre, Framstegspartiet og Senterpartiet, vil presisere at mange lokalsamfunn, ikkje minst i Kyst-Norge, ikkje ber om subsidiar frå storsamfunnet, men om å få tilbakeført litt meir av verdiskapinga si, for å kunne skapa ei framtid i sitt eige distrikt.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet går derfor inn for å tilbakeføre en andel av selskapsskatten til kommunene.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti meiner det er stor avstand mellom dei gode verbale mål ein finn fleire stader i meldinga og viljen til å følgje opp i praktisk politikk. Den sprik som finst mellom måla i distriktsmeldinga og den politikk som vert ført gjennom omlegging av inntektssystemet gjer også grunnlag for uro.

Medlemen i komiteen frå Senterpartiet meiner at fjerning av tapskompensasjonen til fleire økonomisk svake utkantkommunar kan få dramatiske verknader for utviklinga i mange distrikt.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til sine forslag om økte rammer til kommunene i behandlinga av budsjettene og i kommuneøkonomien for 2002.

8. FRAMLEGG FRÅ MINDRETAL

Framlegg frå Kristeleg Folkeparti, Høgre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Framlegg 1

Stortinget ber Regjeringa leggje fram ei analyse over kva konsekvensar IKT-utviklinga har for arbeidsmarknaden i distrikta, og kva tiltak som må gjerast for å sikre at også dei perifere delar av landet kan ta del i den nye teknologien.

Framlegg 2

Stortinget ber Regjeringa leggje fram ein plan for utlokalisering av eksisterande og nye statlege verksemder frå Oslo.

Framlegg frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Framlegg 3

Stortinget ber Regjeringa tilretteleggje for oppretting av ein eiga ungdomseining i SND, eit Ungdommens nærings- og distriktsutviklingsfond.

Framlegg 4

Stortinget ber Regjeringen fastlegge rutiner som sikrer at konsekvensene for distriktspolitikken blir utredet som en del av beslutningsgrunnlaget når Stortinget skal avgjøre om politikken på viktige samfunnsområder skal legges om.

Framlegg 5

Stortinget ber Regjeringa opprette ein post på Kommunal- og regionaldepartementet sitt budsjett for utbygging av breibandnett i dei områda av landet der marknaden i seg sjølv ikkje er sterk nok til å etterspørre breiband.

Framlegg 6

Stortinget ber Regjeringen innen utgangen av 2001 å sørge for at det blir igangsatt minst 10 prosjekter for å øke bruken av bioenergi og vannbåren varme.

Framlegg frå Sosialistisk Venstreparti:

Framlegg 7

Stortinget ber Regjeringen legge fram forslag om at hoveddelen av de distriktspolitiske virkemidlene legges inn i bevilgningsrammer som i sin helhet disponeres av kommuner og fylkeskommuner etter vedtatte planer og lokale behov.

9. TILRÅDING FRÅ KOMITEEN

Komiteen har elles ingen merknader, syner til meldinga og rår Stortinget til å gjere slikt

vedtak:

I

Stortinget ber Regjeringa om å bidra til utdanning av fleire positivitetsagentar. Drifta av Positivitetsagentsekretariatet på Vega bør forankrast hos dei berørte kommunane og fylkeskommunane.

II

Stortinget ber Regjeringa i budsjettet for 2002 gjere greie for korleis kommunane kan stimulerast til å ta i bruk web-basert undervisning, m.a. elektroniske klasserom.

III

St.meld. nr. 34 (2000-2001) - Om distrikts- og regionalpolitikken - vert å leggja ved protokollen.

Oslo, i kommunalkomiteen, den 6. juni 2001

Berit Brørby	**Magnhild Meltveit Kleppa**	**Erna Solberg**
leiar	ordførar	sekretær